

Seeckt vezérezredes

Egy katona gondolatai

Fordította:

Németh József

ny. vkszt őrnagy

1929

Budapest

A szerző kiadása.
Minden jog fenntartva.

.Nyomatott a Pallas részvénytársaság nyomdájában, Budapest, V., Honvéd-u. 10.
Felelős vezető: Jiringer Károly műszaki igazgató.

Tartalomjegyzék

Jelszavak.....	7
Symbolumok	25
Frigyes napja	27
Schlieffen napja.....	31
Hindenburg.....	35
Az öreg svéd lobogó	41
Emléktábla	45
Problémák.....	49
Államférfiei és hadvezér	51
Az elérhető cél	67
Korszerű hadseregek.....	73
A hadsereg az államban	91
Korszerű lovasság	105
A vezérkar főnöke	133
A fontosról.....	147

Jelszavak

Három dolog — az ostobaság, a bürokrácia és a jelszavak — ellen hiába küzd az emberi elme. Abban hasonlítanak egymáshoz, hogy bizonyos fokig mindenik szükséges. Az ostobaság elleni reménytelen küzdelmet okosabb kortársaimnak engedem át, a katonai bürokráciával szemben pedig máris vesztesnek érzem magamat. De harcra akarok kelni néhány katonai jelszó ellen.

Amidőn a jelszavak szükséges voltát elismerem, egyúttal arra is rámutatok, hogy azok, akik minduntalan jelszavakba kapaszkodnak, nem tudnak a maguk fejével gondolkozni. Most következő fejtegetéseimnek tehát csakis az a célja, hogy egyik-másik kortársamat a maga fejével való gondolkozásra készítsem, vagy pedig arra bírjam, hogy ha valami jelszóra bukkan, vesse fel ezt a kérdést: „Igaz vagy-e?”

A jelszavak és az idézetek nem azonosak, de valami atyafiság mégis van közöttük, mert az idézetek is közel járnak a „nevetségesen-veszedelmes“ fogalomköréhez. Bizonyára nagy könnyebbség, ha valami olyan gondolatra hivatkozhatunk, amelyet előttünk már más öntött kellő formába. Az irodalomban járatosakat például feltétlenül meglepi, ha a katona Goethét, vagy a görög klasszikusok valamelyikét idézi s ezzel a gyakorlati szabályzat mesgyéjén túlmenő tudás látszatát kelti. Ezért azután magam is szoktam néhanapján idézgetni.

De a jelszavak a történelmi legendákkal se azonosak, bár itt is látunk némi hasonlatosságot. A különbség azonban az, hogy itt a szomszédos területet „tiszteletreméltóan fenségesének hívják.

Feltétlenül szükséges, hogy az „ember“ az istenekben és hősökben higgyen s a mondákat ne rombolja le. Íme azzal, hogy „embert“ mondom, máris jelszóval élek, mert ez nem egyéb, mint az „én“-nek az „ember“ mögé való elrejtése s így magamról is csak azt mondhatom, hogy igen kellemtelen, hogy Néróban már nem azt a förtelmes császárt láthatom, aki egy-egy égő keresztény máglya világánál szokott pihenőre térni, hanem valami bölcs, de kissé különös modern diktátort. Hálás vagyok a sorsnak azért, hogy különös körülmények kedvezése folytán korán megengedte nekem, hogy a vaskancellárban a csillogó elmét, a finoman tapintó kezét, a harcban majd kitérő, majd elhárító, várakozó, de azután keményen sújtó kardot, nem pedig az esztelenül zúzó kalapácsot láthassam.

A hozzám legközelebb eső katonai téren a jelszavakat határozott célzattal üldözöm, mert ezek itt a szó szoros értelmében pusztító hatásúak lehetnek, továbbá, mert a katonai jelszónak az emberélet ezrei eshetnek áldozatául, természetesen nem rosszakaratból, hanem eredeti gondolat hiányában.

A múltnál sokkal fontosabb a jövő. Ezért a vele szemben fennálló felelősségérzet arra ösztönöz, hogy a mélyére hatoljak néhány katonai jel-

szónak. Ez talán mást is gondolkodóba ejt, mielőtt vakon indulna valami jelszó után.

Pacifizmus: A katona, aki a háború mi-voltával, szükséges voltával, követelményeivel és következményeivel tisztában van, sokkal komolyabban gondolkozik annak lehetőségeiről, mint a politikus, vagy az üzletember, aki annak előnyeit és hátrányait hidegen mérlegeli. Elvégre talán nem is olyan nehéz a magunk életét feláldozni, de lelkiismeretbe vágó dolog, ha mások életét hivatás-szerűen kockáztatjuk. Aki a háború vérbenforgó szemébe mélyen belenézett; aki a világháború harc-mezeit jó kilátópontról tekintette át; aki a népek szenvedéseit kénytelen volt látni; aki a sok elham-vadt tűzhely láttára megöszült; aki felelősséggel tartozott sokak életéért és haláláért, tehát a tapasztalt és megfontolt katona, sokkal jobban fél a háborútól, mint az a képzelődő, aki anélkül, hogy a háborút ismerné, csak a békéről szónokol. A kard-csörtető, háborúra uszító tábornok alakja az el-mérgesedett és lelkiismeretlen politikai harc talál-mánya, a szellemtelen élclapok kedvelt alakja: a megszemélyesített jelszó. Amennyiben valaki a háborúnak illetően való beállítását pacifizmusnak nevezi, ám tegye. Van öntudatra épült és felelős-ségérzetből fakadó pacifizmus, de a nemzet méltó-ságát sárba tipró és nemzetközi ölelkezésre alapí-tott pacifizmus nincs.

Legelsősorban is a katona üdvözli örömmel mindazokat a törekvéseket, amelyek a háború lehe-tőségét csökkentik, de nem megy az utcára azzal

a jelszóval, hogy „Nem kell többé háború!“, mert tudja, hogy a háború és béke fölött nem az államfők, az államférfiak, a parlamentek, a szerződések és szövetségek, hanem magasabb erők, a népek létének és nemlétének örök törvényei döntenek.

Aki azonban nemzetét ilyen sorsdöntő küzdelem esetére védtelenné akarja tenni, aki az elleneséges szomszédal szövetkezve nemzetét inkább gyengíti, ahelyett, hogy polgártársait a jogos védelemre való felkészülésben támogatná, az a pacifista lámpavasra való, ha ezt a lámpavasat erkölcsi értelemben gondolom is.

A tapasztalt és felelőssége tudatában élő ember magától értetődő békeszeretete és a mindenáron békét akaró szolgálai megalázkodás az a széles határ, amelyen belül a pacifizmus fogalma mozog; így tehát olyan jelszó, amelynek világos értelme nincs.

Imperializmus. Ha mellőzzük ennek a szónak az imperatorral való veszedelmes rokonságát, akkor ezt a jelszót valamely nemzet erkölcstelen uralkodó- és terjeszkedő vágyának — az „imperium mundi“ utáni törekvésnek — megjelölésére korlátozhatjuk. Sajnos, a közéletben a népek nagy küzdelmében fellépő mindennemű életnyilvánulást és önfenntartásra való törekvést is gyakran jelölnek meg ezzel a kifejezéssel, küzdenek ellene s így az érvek harcában ez is üres jelszová válik.

Imperialista mindig az a másik fél, akinek nyílt vagy burkolt hódító vágya ellen állítólag védekezni kell. Csak az angoloknak van joguk hozzá,

hogy az „empire“ fogalom az egész földet körülölelő hatalmuk büszkeségét tükrözze vissza; az összes többi népek imperializmusa merénylet a világbéke ellen.

Militarizmus. Ez a szó a napi politika ökölharcában már nem is jelszó, hanem mondhatni csúfolódás. Az „átkos régi uralom“, az „örmesterhang“, „kaszárnyaszellem“ és más hasonló kifejezésekkel egyenlő rangba sorolható, olyan jelzők közé, amelyeket a jelenkor szívesen és tapintatosan tesz a letűntnek koporsójába. Nehéz meghatározni, hogy mi a militarizmus, mert ez is csak jelszó. Én nem mondhatok egyebet, minthogy Poroszországot és később Németországot a militarizmus tette naggyá. Tudom azt is, hogy némelyeknek nem tetszett, másoknak kellemetlen volt, de állítom, hogy csakis a militarizmus tett képessé bennünket arra, hogy négy esztendőn át az egész ellenséges világgal szemben dacolni tudtunk. Az ő nevelésének köszönhetjük, hogy a kezdődő bolsevizmust le tudtuk rázni. Végül állítom, hogy Porosznémetország ma is a régi militarizmusból él. Ezért én a militarizmuson — amely sivár jelszó nem az én szókincsemből származik — egészen mást értek, mint az a kortársam, aki ezen a katonai kaszt uralmát érti, ami nálunk sohasem volt; vagy valami háborúra uszító, megtorlásra éhes, békebontó katonai kamarillát, amely csak mint az újságok jelszava éli látszólagos életét. A kettő között még számos más árnyalatú felfogás is van. Nem szándékozom egyéni létjogosultságukat elvitatni,

de úgy vélem, hogy a fentiekben sikerült a militarizmus jelszavát leálcáznom. Természetesen csak a német militarizmust illetően. Franciaország az egész lakosságot büszkén „nation armée“-vé neveli. Hát ez nem militarizmus? És Amerika, amely önérzetesen lobogtatja a béke zászlaját, de azért egyetemein — bár szinte hihetetlen — vezérkari tisztekkel tarttat előadásokat a háborúról és a hadművészetről; művelt ifjúságát officer training corps-okba szervezi és iparával begyakorolja a mozgósítást. Én ezt hazafiasságnak nevezném, de nálunk militarizmusnak hívnák, mondván: „Ne beszélj nekem soha Németországról; nem tűrhetem, megvan a maga oka.“

1919 május 29-én a Németbirodalom a ver-saillesi békekonferencián kijelentette, hogy annak jeléül, hogy a birodalom minden „i m p e r i a l i s-tikus és militaristikus törekvésről tartósan lemond“, elfogadja azt a követelményt, hogy haderejét szétrombolja.

A jelszavak halálosak.

„A háború a politika folytatása, de más eszközökké l.“

Clausewitznek „A háborúról“ című munkájából, még pedig annak 8. könyvéből való ez az idézet. Félős, hogy ez is jelszóvá válik s hogy megfontolatlan alkalmazása és a belőle leszűrűt hamis következtetések révén, kárt fog okozni. Clausewitznek, akire igazán ráillik az, hogy „kevesebbet magasztaljuk, de annál többet olvassuk“, több oldalnyi magyarázatra van szüksége, hogy világo-

san kifejezze, hogy mire gondol. Már a mondat maga is másként hangzik, mint ahogy idézik. Clausewitz azt mondja: „A háború nem egyéb, mint a politikai érintkezés folytatása, de más eszközök bevonásával.“ Az ő fejtegetéseiből adódik, hogy nem akar dogmát teremteni, hanem következtetéseit történelmi tanulmányaiból és személyes tapasztalataiból vonja le. Ő arra a végső következtetésre jut, hogy minél hatalmasabb és céltudatosabb valamely állam politikája, annál hatalmasabb lesz hadviselésének módja is. Ez a következtetés érthető annál az embernél, aki tanúja volt annak, hogy a napóleoni hadvezetés miként győzedelmeskedett ellenségeinek hadvezetése felett.

A fenti tételt napjaink tapasztalatai után nem lehet egész mivoltában elismerni, noha természetes, hogy a politikai feltételek és készülétek a háború vezetésére nagy befolyással vannak. Minden időre és minden esetre találóak Clausewitznek azok a fejtegetései, amelyek arról szólnak, hogy a politikai tevékenységnek és a diplomácia munkájának a háború alatt is tovább kell folynia. Az államférfiú és hadvezér egymáshoz való viszonyáról egy más tanulmányomban írtam; itt tehát most arra útalok.

Hamisan értelmezzük a tárgyalt idézetet, ha engedjük, hogy ez a jelszó elhomályosítsa Clausewitz tanát, azt t. i., hogy a háború igazi célja az ellenség megsemmisítése.

Ennek az idézett tételnek helyes értelme az, hogy a háború nem valami önmagában álló, hanem

törvényszerűségével a népek szerves életébe beilleszkedő dolog. Ahogyan a háború a politikát befolyásolja, úgy befolyásolja az utóbbi a háborút; s végeztével a világ nem tér vissza többé régi állapotába, hanem új kérdések előtt áll.

„Cláusewitz“ is jelszóvá válik, ha a háború nagy bölcsének szavait gondolkodás nélkül ismétljük, ahelyett, hogy tanulmányoznók őket.

„C a n n a e.“ Egy jelszó se hozott annyi romlást, mint ez. Jellemző példájául annak, hogy miként lesz az igazságból torzkép, ha jelszót faragunk belőle. Már az a körülmény, hogy Schlieffen kénytelen volt a hadtörténelemben ilyen messzire visszanyúlni, hogy egy például felhasználható ideális csatát találjon, arra a gondolatra késztet, hogy ő ezzel a megjelöléssel az általa védett elveknek lehetőleg kifejező formát és tanulmányának könnyen bevéshető címet akart adni.

Mi történt azonban Schlieffen tanaival? Ha a „Cannae“ fogalmat helyesen értelmezzük, akkor azt a követelményt találjuk benne, hogy a vezetés az ellenség teljes megsemmisítésére törekedjék. Ez pedig a legbiztosabban az ellenfél mindkét szárnyának nyomatékos átkarolásával érhető el — lásd Cannae. Ennek az eszményi megoldásnak azonban az a feltétele, hogy a döntés helyén fölényben legyünk; azután meg olyan ellenfél kell hozzá, aki hagyja, hogy két oldalról átkaroljuk. Ha a hadművelet fenti feltételei hiányoznak, akkor az volna az eszme logikus átformálása, hogy az átkarolás — tehát az egyoldalú is — az az út, amely leg-

bizonyosabban juttat megsemmisítő eredményhez. Hogy az átkarolás hatását bebizonyítsuk, szükségtelen Cannaeig visszanyúlnunk. Ha azonban a viszonyok úgy alakulnak, hogy átkarolni nem lehet, akkor a vezető ne jelentse ki, hogy véget ért a tudománya, hanem Schlieffen szellemében járva el, erejének zömét világos céltudatossággal a leg-hatásosabb helyen vesse latba, — még ha ez szembetámadás lenne is — amelynek hatására Schlieffen — természetesen csípősen — a „közön-séges“ győzelem kifejezést alkalmazta.

Legyünk őszinték! Hány kisebb-nagyobb csata zajlott le — hol papíroson, hol hadgyakorlaton — kettős átkarolás, vagy legalább annak megkísér-
lése nélkül? Hiszen könnyűszerrel feltehető volt, hogy a gyakorlatvezető a gyakorlatot az átkarolásra alapozta! Volt az áttörésnek valaha reménye ezeknél a gyakorlatoknál eredményre?

A jelszó és általában a katonai tanok erejének bizonyosságát láttam abban, hogy a háború-
utáni gyakorlatoknál, a mindenáron való átkarolás és az arcvonal végnélkül való kinyujtása ellen éppen úgy kellett küzdeni, mintha sohasem lett volna háború. A következmények a háborúban nem maradhattak el. Schlieffen Franciaország elleni haditervében maga is lemondott a kétoldali átkarolás tervéről, a döntő jobbszárny megerősítése érdekében. A döntést kereső átkarolás elvét a harcászat teréről átvitték a nagy hadműveletekre is, de hiányzott a siker valóban döntő tényezője, nevezetesen a rendelkezésre álló egész erőnek egy cél

érdekében való latbavetése az átkaroló jobbszárnyon. A hadművelet végrehajtása közben, amely ugyan gyengébb erővel, de az eredeti átkaroló tervet követte, hirtelen feltűnik a „Cannae“-gondolat, amely azonban a mester tervét kontár-módra igyekezett megjavítani. Ez természetesen nem sikerült. A jobbszárnyon megnyilvánuló, állandóan a harcászati átkarolásra irányuló törekvésnek az lett a vége, hogy a hadműveleti átkarolás nagy vezető gondolata elsikkadt. Amidőn keleten a nagy áttörésre készültünk, a vezetésnek igen nagy fáradtságába került, hogy a csapatot és az alsóbb vezetést az ilyen hadműveletnek, nekik majdnem teljesen ismeretlen feltételeihez szoktassa, s őket a korai „bekanyarodástól“ és az annyira kedvelt „szomszédos arcvonallal felsodorításától“ visszatartsa, holott akkori az előretörésben rejlett a siker. „Cannae“ marad továbbra is a megsemmisíteni akarás fogalma, de veszélyes és tartalmatlan jelző lesz belőle, ha valódi magvát nem ismerjük fel.

„T á m a d ó h á b o r ú.“ Ezt a fogalmat, amely az utóbbi idők politikai tárgyalásainál nagy szerepet játszott, a katona szempontjából sürgősen tisztázni kell. Hogy valamely háború támadó vagy sem, az politikai, vagy ha úgy tetszik, nemzetközi jogi kérdés. Kétséges azonban, hogy erre a kérdésre minden esetben szabatosan válaszolhatunk és magát a fogalmat világosan meghatározhatjuk-e? A háborús felelősség kérdésének vizsgálata, vagyis annak kiderítése, hogy a háborút ki kezdte és ki volt a támadó fél, a háború után következik

be. Ezt mindig az érdekeltek álláspontja és a siker szerint ítélik meg. Azok, akik a háborúban a politikának más eszközökkel való folytatását látják, kénytelenek beismerni, hogy csak támadó politika juttathat támadó háborúhoz. Végeredményében azonban a támadó politika is lehet a védekezés politikája, mert követői talán a távolabbi jövőben még nagyobb veszélyt sejtenek és akarnak vele elhárítani. Az ilyen präventív háború felett Bismarck ítélt s az érte való felelősséget az elméletek és államjogi fogalmak felett álló, csupán a népe boldogulásáért felelős államférfiú viseli. Öt a jelző nem riasztja vissza.

Ha ma arra törekszenek, hogy a támadó háborút a nemzetközi viszonylatból kikapcsolják, akkor meghazudtolják azt a tételt, hogy a háború a politikának más eszközökkel való folytatása, mert a politika aligha törődik bele a tétlenségbe és hatalmi céljainak elejtésébe. Ha tehát tevékenysége közben valahol olyan akadályra bukkan, amely terveit keresztezi s az államhatalom érvényesülését, majd az állam létérdekeit is fenyegeti, akkor megtámadottnak érezvén magát, védőháborút visel.

Salvavi animam meam. Most egy időre a propagandafőnök veszi át a szót, aki a világ közvéleményébe azt harsogja, hogy „fogjátok meg a tolvajt“.

A politikai támadóháborútól alapjában különbözik a katonai értelemben vett támadóháború fogalma. Aki velem együtt meg van győződve

arról, hogy mi 1914-ben tisztán védőháborút viseltünk, az mindenesetre egyetért velem abban is, hogy a mielőbbi kedvező döntéshez katonai szempontból nem volt más lehetőség, mint a döntő helyen való támadás, tehát ez a támadás is a védelem eszközévé vált. Ezt most kell megállapítanunk, amikor a hadvezetőséget a hadviselés módja miatt szemrehányással illetik, mintha politikai támadóháborút akart, készített és idézett volna elő. Akinek véleménye szerint jobb lett volna, ha mi az ellenség támadását bevárjuk, csak hogy békés szándékainkat bebizonyítsuk, az egyúttal azt is elismeri, hogy szívesebben vette volna, ha a háború színtere a saját hazája, nem pedig Franciaország lett volna.

„Megsemmisítő vagy kifárasztó
hadászat?“

Az ifjú német katonai irodalom vetette felszínre ezt a kérdést s a háború eredményét ennek a jelszónak alapján ítéli meg. Így azután Hindenburg—Ludendorff vezetómódszerét, mint az egyedül üdvözítő Clausewitz—Schlieffen-féle tanok követését magasztalja, ellenben a Falkenhayn-időket, mint az erőtlen kifárasztás elméletét sárba tiporja. Ha ez a fiatalság, katonai jövője céljául, az ellenség megsemmisítését tűzte ki, akkor igen öröndetes irányt követ, de a nagy háború mibenlétét nem ismerte fel.

Egy alkalommal a háborúban, amikor valamilyen nehéz helyzetben döntöttünk, késő éjjel hoztam jött az én első munkatársam, tele aggodalom-

mal, hogy vájjon elhatározásunk helyes-e? Én azt feleltem neki, hogy: Nyugodjék bele! Majd 50 esztendő múlva a hadiiskolások fogják egész pontosan megmondani, hogy helyesen cselekedtünk-e, vagy sem.

Előttem a világháború mivolta így bontakozik ki: Mi azzal a világos célzattal indultunk hadba, hogy három nyugati ellenfelünk haderejét megsemmisítsük. Alapos reményünk volt arra, hogy ezt a célt el is érjük s az ellenséget, hadseregének megsemmisítése után, békekötésre kényszeríthetjük és így a háborút befejezhetjük. Hogy ez a cél valóban elérhető volt-e, az más kérdés, de más célunk nem volt. Célunkat nem értük el. Később azután, a siker sokkal kevesebb reményével kíséreltük meg, hogy Oroszországot legyőzzük. A győzelem a miénk volt, de erőnk a siker kiaknázásához nem volt elegendő.

Ettől kezdve a rendelkezésünkre álló eszközök egyáltalán nem voltak elegendőek ahhoz, hogy a háborút akként viseljük, amint azt a megsemmisítés szándékának hadászati értelemben vett fogalma megköveteli s az eszközök hiánya mindinkább növekedett. Helyzetünket a körülzárt vár állapotával hasonlíthatjuk össze, amelyből a védő ki-kitör, hogy a vár elestét késleltesse. Mi már csak azt remélhettük, hogy ellenfeink, elkeseredett ellenállásunk láttára, Bürger balladájának szavai szerint: „des langen Haders müde, erweichen ihren harten Sinn und schlossen endlich Friede.“ Valamennyi kitörés alapgondolata a dön-

tés kieroszakolása volt, de a kitörés lényege éppen az, hogy a célja korlátozott. Hiszen a kitörés vezetője a csapatokat mindig csak meghatározott időre kaphatta meg.

Nagy merészség kell ahhoz, hogy a háború felelős vezetőit valamely jelszó rőfjével mérjük.

A háborús célok. Ez az egykor nagyon közkeletű és hamisan alkalmazott jelszó azért veszélyes, mert sokszor összetévesztik a háború „következményeivel“. Ellenfeleink megállapodtak abban, hogy a szövetség tagjainak követelése a háború szerencsés vége esetén nagy vonásokban mi módon teljesülhetnek. Nálunk tudtommal csupán az volt kikötve, hogy mindegyik szövetséges éppúgy helyt áll a többiek állami épségéért, mint a sajátjáért. Ezek nem háborús célok.

A háborús cél az alapja annak, amiért a politika háborúba viszi a nemzetet. Franciaország háborús célja nem Elsass-Lotharingia visszaszerzése volt. Ez a szerencsésvégű háború következménye lehetett. A francia hadicél a veszélyes szomszéd legyűrése és lehetőleg tartós gyengítése volt. Oroszország háborús célja se Konstantinápoly volt, hanem korlátlan uralmának biztosítása Keleteurópában és délkeleten, amelyet Ausztria-Magyarország és Németország veszélyeztettek. A mi háborús célunk a birodalomnak, határainak és hatalmának fenntartása volt. Ha a háború a „status quo ante“-vel végződik, akkor az Németország győzelmét jelentette volna. Természetes és érthető, hogy mérlegeltük azokat a következményeket is, amelyek a

nagy sikert nyomon követhették s gondolkodtunk azokról a feltételekről is, amelyeket mint győzők a legyőzötteknek szabhattunk volna.

De veszélyes és káros volt, hogy az ilyen gyakran önző kívánságokat háborús céloknak minősítették. Ez azt a benyomást kelthette, mintha mi a brieyi medencéért, vagy a ílandriai tengerpartért, vagy a német befolyásnak a Peipus-tóig való kiterjesztéséért viselnénk háborút. Ha a háború szerencsés vége lehetővé teszi, hogy feltételeket szabjunk, akkor a bölcs állam vezetésnek módjában lett volna — nikolsburgi mintára — a békekötés alkalmával mindazt biztosítani, amire jövőnk nagyobb biztonságunk és a szenvedett károk pótlása érdekében szükségünk lehetett. Mindkettő a politika és nem a hadvezetés feladata. Stinnesnek a főhadiszálláson nincs semmi keresnivalója. A hadvezetésnek csupán egy célja lehet: az ellenfél hadseregének megsemmisítése.

A számtalan jelszó közül csak néhányat tudtam és akartam ezzel leleplezni. Még sok ilyen kísértet bolyong a világban s ellenük a legjobb csodaszer — a józan gondolkodás.

Symbolumok

Frigyes napja.

1928. január 24.

A katona becsületéről.

„A becsületedről beszélsz. Ez nem más, mint-hogy a hadsereget jól vezesd ...“ írja a nagy király 1757 aug. 12-én fivérének, a trónörökösnek. A levél több irányban figyelemreméltó. Rövidebben és világosabban sehol sincs a katonai becsület fogalma körvonalozva. Nevezetesen a hadvezér és a közkatona közös becsületéről van szó, a katonák becsületéről, akiknek a vezetése, szószerint idézve a levél szavait: „a király számára megtiszteltetés volt“.

A katona becsülete abban rejlik, hogy kötelességét minden állásban és helyzetben teljesítse, melőzve azt, hogy az előbbi magas vagy alacsony, az utóbbi könnyű vagy nehéz, mindennapi vagy különleges. Békében is sok csendes hősiességre, kitartásra és önmegtagadásra van szükség, amely gyakran nehezebb, mint a háborús cselekvés. A háborúban azonban a katonai becsület megköveteli, hogy az ember legnagyobb kincsét, az életét is öntudatosan odaadja. A katonának minden bíró előtt meg kell állania helyét. Ez a bíró egyszer talán csak a szigorú, de igazságos elöljáró és vezető, máskor talán a történelem ítélete; de mindkettőnél hajthatatlanabban ítélik saját bensőnk, mert a saját becsületének az ember maga az utolsó és legfelsőbb fokú bírója.

A katonának mindenkor az a legnagyobb kincse, amit a szíve mond saját magáról, ez kölcsönöz

neki erőt ahhoz, hogy a fáradalmaikat és a szenvedéseket elviselhesse.

Minél magasabbra emelkedik a katona a ranglépcsőn, annál nehezebb a kötelessége; jobban mondva nem maga a kötelesség nehezebb, mert ez csak más formát ölt és többet tenni, mint a kötelességét teljesíteni, senki sem tud, hanem az, hogy kötelességéhez és saját becsületéhez még az is járul, hogy az alája rendeltékéért is felelős. A felelősség hovatovább óriásivá nő; százak-ezrek élete és becsülete, végül az állam léte és becsülete forog kockán.

Ezért a király annál szigorúbbá válik, minél magasabban áll az, aki ítélete szerint a kötelességét nem teljesítette. Ebben rejlik a vezető újabb súlyos kötelessége, nevezetesen keménynek kell lennie a becsület kedvéért. S a másokkal szemben tanúsított keménységben rejlik, hogy önmagával szemben is kérlelhetetlen. Az igazi vezetőnek sokkal nehezebb áldozatot követelni, mint áldozatot hozni. A király meghozta ezt az áldozatot, mert a kötelessége megkövetelte s ezt a kötelességet Poroszországnak nevezték.

Schlieffen napja.

1928. február 28.

A nagy férfiak fogalommá válnak. Az élesen kutató szem két különböző képet lát: a személyt és a fogalmat. A történelem Cajus Július Casar konzulja más, mint a „Casar“ fogalom. II. Frigyes, Poroszország királya, ugyancsak más, mint a nép „öreg Fritzi“-je és napjaink „Fridericus“-a. Ez a fogalomképzés gyakran veszélyes, mert árt a személynek s a valódi élet helyét a merev fogalom hódítja el. Ez az utóbbi sokszorosan egyoldalú és a személy rovására hamis következtetésre juttat. Másrészt az idő csak a különösen kimagaslókat tünteti ki azzal, hogy személyüket fogalommá változtatja s mi mindkettőt tisztelni tartozunk. Ha tudásunkat és akaratunkat a múlt nagy mintaképei nyomán akarjuk gazdagítani, akkor mindkettővel behatóan kell foglalkoznunk. Meg kell ismernünk tetteiből és szavaiból az embert és meg kell ismernünk a fogalmat, amely nevéhez fűződik. Ez a fontolgatás oda visz, hogy az ember megnő szemünkben és a nevével összeforrott fogalom átalakul. Saját érdekünk kívánja, hogy a nagy emberhez egyéni, személyes közelségbe jussunk.

Schlieffen gróf az, aki dermesztően ható, de teljesen lehiggadt gondolkodásmódja ellenére is, erre az egyéni állásfoglalásra hív fel bennünket, mert a hideg külső mögött a tettekre sz hadvezéri akarás forró szenvedélye lüktet. Schlieffen nekünk nem fogalom, hanem a német vezérkar, a német

katona és a német nép fejében és szívében lüktető élet.

Ne merevítsük nevét fogalommá és őt magát egyoldali tantétel apostolává, hanem keressük benne és általa a háború megújított és megtisztult örök törvényeit.

Foglaljuk mindezt most három mondatba össze:

A háború célja, az ellenség megsemmisítése, de ehhez a célhoz többféle út vezet.

Minden hadművelet egyszerű és világos gondolatból szülessen. Ennek a gondolatnak mindent és mindenkit alá kell rendelni.

A döntő erőt a döntés helyén kell harcbavinni.

A sikert csak áldozatok árán lehet kieroszakolni.

Szívleljük meg Schlieffennek, mint embernek ezeket a tanait s akkor a „Schlieffen“ fogalom a győzelem fogalmává válik.

Hindenburg

Valamely világtörténelmi jelentőségű nagy férfival való találkozás esetén, a szemlélő előtt az a kérdés bukkan fel, hogy az illető személy alakját milyen módon lehetne hűen megörökíteni az utókor számára és miként lehetne alakját a legtalálóbban ábrázolni olyan kortársai számára, akik őt szemtől-szembe nem láthatják.

Hindenburg tábornagy méltatása és jellemzése a jövendő történetkutatóinak feladata. Bár a pártharcok hullámverése már napjainkban sem zavarja meg jellemképét, mindazonáltal a mindennapi politika harcai és a világnézetek folyton változó áramlatai, a kortársak szemét könnyen elhomályosíthatják.

Nagyon nehéz az ünnepezt férfinak képét teljesen és véglegesen megfesteni, vagy megrajzolni. Alakjának és lényének ábrázolásánál egyaránt a szobrászathoz kell folyamodnunk, mert itt nem festői, de hatalmas formákat találunk.

Az az anyag, amelybe Hindenburg vonásait vésné szeretnők, alig lehetne a márvány, amelyet a görögök nagy férfiak, a rómaiak cásaraik megörökítésére alkalmaztak. A kő finom felülete alatt gondolatok cikáznak, szenvedélyek tombolnak. Nem gondolhatunk az olasz bronzra sem, amely a problematikus természetek talányát megoldatlanul hagyja. Közelebb, saját földünkön kutassunk alkalmas anyagot, amelybe ennek a nagy német férfinak alakját véssük. Ódon templomainkban,

múzeumaink kincsei között, csodálatos művészet-ről tanúskodó középkori fafaragványokat találunk. A határozott, de mégis puha formák világosan fejezik ki a test felépítését, a fa színe enyhíti a felületet, a lélek a faragvány belsejéből sugárzik. Semmi se merev, csak nyugodt. Rendszerint olyan királyokat és szenteket ábrázolnak így, akiket szentől-szembe senki se látott, akik azonban mégis emberek voltak és azok is maradtak, vagy még feljebb jutva symbolumokká váltak.

Eszünkbe se jut, hogy a nyolcvan év óta közöttünk élő hatalmas férfiút szentté avassuk. Ha ma Hindenburg személyét szemléljük, fontosabb és okosabb, ha ennek a férfiúnak nemzetünk életében való jelentőségével foglalkozunk, mint az, hogy jellemének részleteit kutassuk, vagy tetteit magasztaljuk. Így őt korunk symbolumának, a szolgálat, a kötelesség és az állam iránti odaadás symbolumának nevezhetjük. Ő átnőtt a régi Poroszországból, ahol ereje gyökerezett, a mai új Németországba. Alapjában nem változott és nem is kellett, hogy változzék, mert feladatai módosultak ugyan, de a hajtóerő, amely őt vezette, ugyanaz maradt. A kötelesség kényszerével szemben a lényeges dolgok is megnyilvánulási formává törpülnek.

A 80 éves kor akkor lesz igazán nagyjelentőségű, ha az illető férfiú öregségében is az maradt, aki fiatalságában volt. Sok mindent elrabolnak az évek az embertől, de valamit adnak is érte cserébe: kiemelik őt a hétköznapiasság lapályából és a magasba viszik. De nem a bálványozás talapza-

tára, hanem olyan magaslatra, ahonnan mindent áttekinthet. A kor és tapasztalat magaslatáról a világ egészen másnak tűnik fel, mint a hétköznapi küzdelem porondjáról szemlélve. Az emberek és dolgok közötti különbségek csökkennek vagy teljesen eltűnnek. Aki annyiszor tapasztalta, hogy *a* nagyság milyen hamar eltörpül, aki annyi dolgot látott letűnni és annyit újból életre kelni, aki győzelmeket és vereségeket élt át, az a napi eseményeket nyugodt biztonsággal ítéli meg. Aki annyi embert látott, az az egyeseket nem különbözteti meg szigorúan kritikus szemmel egymástól. Hindenburg magas kora megadja jellemének végső vonását, a nyugalmat és a biztonságot. Ő nekünk az idők forogtatagában az állandóság symboluma marad.

Az öreg svéd lobogó

Üdvözlő beszéd a svéd tisztekhez, akik a világháborút a német hadsereg kötelékében végigküzdötték s emlékül a német Zeughausban egy svéd zászlót állítottak fel.

Kedves svéd bajtársaim!

A német hadsereg büszke és dicsőséggel teljes történelmének emlékei vesznek bennünket körül. Ebben a környezetben örömmel látom és üdvözlöm az öreg svéd lobogót. A legjobb helyen, testvérei között van. Tisztelt szónokuk azt mondotta, hogy önök meghallották a hívó szót: „Testvéreink bajban vannak!”

A nép veszélyben van! Ez a vészkiáltás hangzott szerte akkor, amikor Németország megkezdte léteért való küzdelmét egy egész világ ellen. Visszhang nem felelt reá, csupán Svédországból szállott hozzánk a barátság, a bajtársiasság és a szív hangja.

De nemcsak ez a hang ért el hozzánk, — önök az élő tanúi uraim — önök maguk is eljöttek, hogy a régi fegyver- és vérrokonságot fentartsák és megújítsák. Önök hűen harcoltak velünk együtt mindvégig.

Köszönöm önöknek mind a régi hadsereg nevében, amelynek soraiban önök is küzdöttek, mind az új német haderő nevében, amely önöket, mint kedves és szívesen látott bajtársakat üdvözli. Köszönöm önöknek és mindazoknak, akik eljöttek és akik jönni akartak, mindazoknak, akik velünk éreztek. Mindannyiuknak, akik ma ezt a lobogót felajánlva kinyilatkoztatták azt, amit éreztek.

Ha egy német ez előtt a zászló előtt elhalad, azt kell mondania: Üdvözöllek, köszönet neked. Hűséget hűségért!

Emléktábla

A Reichswehrministerium elesettjeinek emlékére
mondott beszéd 1925 október 5.-én.

Mélységesen komoly órában gyűlünk össze, hogy halottainkat megtiszteljük. Ez a megtisztelés nem lehet elég egyszerű és elég bensőséges. Nem ülünk ünnepet. Nem ünnepeljük harsogó zenével, lobogó zászlókkal és hangzatos szónoklatokkal vereségünket. A halottak nem szorultak reá, hogy dicsőítsük őket. Az ő dicsőségüket kötelességük teljesítése adja meg. Előttünk, életben maradtak előtt, az a zordon kérdés vetődik fel: Hiába haltak volna meg? Tönkremegy-e most az a birodalom, amelyet ők halódó testükkel fedtek? Ha igen, akkor bizony keserű gúny az, hogy ma emléktáblát leppezünk le, amelyre az összes német törzsek mind-ama férfiainak nevét rávésettük, akik életüket a közös ügynek szentelték és akiket a halál örökre egyesített. Németország ereje, dicsősége és egysége vájjon már a múlté lenne? És mi életben maradtak túrjuk, hogy a birodalom erőtlenül, dicstelenül és meghasonlottan hulljon szét? Ezekről az emléktáblákról a halottak szólnak hozzánk és arra intenek, hogy legalább ebben a házban, amelynek bejáratát ők őrzik, forró szívvel és higgadt aggyal dolgozzunk s ha kell életünket is áldozzuk a hazáért.

Problémák

Államférfiú és hadvezér

Cromwell — Frigyes — Napóleon . . .

Ha a sors egy személyben egyesíti az államférfiút és a hadvezért, akkor felesleges, hogy ennek a kettőnek egymáshoz való viszonyát kutassuk. De minthogy egyrészt ez a szerencsés egység a múltban is csak elvétve fordult elő és a jövőben is ritka eset lesz, másrészt azonban a nemzetek sorsdöntő óráiban a két tényező kölcsönhatása is döntő jelentőségű volt és az is marad, érdemes lesz sokszorosan egymásbafonódó hatáskörüket megállapítani.

Mindenekelőtt tisztázzuk a fogalmakat. „Államférfiú“ ezekben a fejtegetésekben valamely állam politikai vezetését jelenti, függetlenül attól, hogy abszolút vagy alkotmányos uralkodóról, diktátorról, elnökről, vagy többé-kevésbé névtelen kormányról van-e szó. Csak az a fontos, hogy az állami élet összes szálai hozzá fussanak és tőle induljanak ki és hogy „államművészeti“ céljainak megvalósítása érdekében az összes kormányzati „ágak“-kal rendelkezzenek — így tehát a pénzügyei, a külüggyel és a hadsereggel is.

Amikor „hadvezérről“ beszélek, akkor a hadsereg avatott szervezőjét, tanítómesterét s békében és háborúban egyaránt hivatott vezetőjét értem. Lássuk elsősorban a békebeli viszonyokat.

Az államférfiú felveti azt a kérdést, hogy mit akar és mit tud megvalósítani. Az előbbi kérdés teljesen a politika terére tartozik s erről egyedül

ő dönt. A második kérdés megoldásánál kénytelen, a politikai tényezőkön kívül, a katonai lehetőségekkel is számot vetni. A haderő megteremtése és fenntartása nem csupán a katonai körök ítéletétől és döntésétől függ. Senki se tett többet a porosz haderő fejlesztése érdekében, mint Bismarck az „államférfiú“, mert neki politikai céljainak megvalósításához kellett a hadsereg. Az ő együttműködése Roonnal valóban mintaszerű volt. A katonai szervezés nagy kérdései a politika terén dőlnek el, így többek között a kiegészítés rendszere — általános hadkötelezettség és zsoldos rendszer — feletti döntés is. Az előbbinél a szolgálati idő tartama rendszerint a katonai és politikai kívánságok összeegyeztetésének folyamánya. Döntő jelentősége van itt a pénzügyi helyzetnek és emellett a külügyi kormányzatnak is, mely utóbbi a fegyverkezésben kitűzött céljainak előmozdítóját vagy akadályát láthatja.

A fegyverkezés fokozása vagy korlátozása, bár katonai kérdésnek látszik, tisztán politikai kérdés. A katonától nem lehet rossz néven venni azt, hogy sokat követel olyan téren, ahol ő a felelős. Az államférfiú kötelessége, hogy a katonai kérdéseket az általános politika keretébe beillessze. Ha Németország háborúelőtti tengeri fegyverkezése Anglia későbbi magatartására irányító befolyással volt, akkor ezért a felelősség nem a tengerészeti kormányt terheli, hanem az állam egész politikáját irányító kormányzatot. A katonától igazán nem lehet azt követelni, hogy a lefegyverzés lelkes híve

legyen. Azonban kénytelen lesz beletörödni, ha a politika így követeli és ha az államférfi erre kényszeríti. A külügyi kormány és a hadvezetés között az ellentétek gyakoriak és nemcsak Németországban fordultak elő. Ezeknek az ellentéteknek elsimítása az államférfiú feladata. Feladataik lényegéből kifolyólag mindkét kormányzati ág állandó, szoros és kölcsönös bizalmon alapuló együttes munkásságra van utalva. Ameddig az örök béke biztosítva nincsen, addig a külügyi politika kénytelen a belső és külső katonai erőt számításába belevonni. Valamely állam érvényesülése a világversenyben nem utolsó sorban katonai teljesítő-képességétől függ. Bármily békés célokat tűz is ki valamely ország, fel kellene tételezni, hogy vezetői kívánatosnak látják, ha terveik végrehajtásánál erős hadseregre, mint legvégső eszközre támaszkodhatnak. A katonai erőtől is függ, hogy az állam milyen messze mehet követeléseiben és mennyit kénytelen másoktól eltérni. Az államférfiú ezt a kérdést intézi a hadvezérhez: Mit tehetsz? Mit tehetnek a többiek? S a hadvezér ezzel szemben azt a kérdést veti fel: Mik a céljaid? Mit akarnak a többiek? Ez az eszmecsere juttatja el az államférfiút annak felismeréséhez, hogy terveiben milyen mértékben számolhat a katonai erővel s ez adja a hadvezérnek az útmutatást arra, hogy a fegyverkezés tökéletesítésén milyen irányban kell dolgoznia.

A hadvezér legfontosabb feladata az, hogy hazáját ellenséges támadás ellen biztosítsa. Ebben a törekvésében a legkülönbözőbb polgári ágazatok-

kai való együttműködésre van utalva. A pénzügy, közlekedésügy, ipar, kereskedelem, földművelés és nem utolsó sorban a külügyi kormányzat is kiveszik részüket ebből a feladatból. Az ország biztonságának kérdése elsősorban politikai természetű. A külügyi politika feladata mindenekelőtt az, hogy megakadályozza a fenyegetőzésnek háborúvá válását, annak döntőbírósa szerződésekkel elejét vegye és szövetségesekről gondoskodják arra az esetre, ha a támadás bekövetkeznék. A diplomáciának minden tőle telhetőt el kell követnie abban az irányban, hogy ha a háború mégis kitör, az a lehető legkedvezőbb feltételekkel legyen viselhető. A hadvezérnek tudnia kell, hogy mely határok vannak adott esetben a legnagyobb veszélyben, hol kell barátságtalan és hol lehet megbízható szomszédokkal számolnia és kinek a támogatására számíthat háború esetére. Az államférfiúnak közölnie kell a hadvezérrel, hogy a politika egén vészes felhők tornyosulnak s az utóbbi levonhatja a következtetéseit, hogy biztonsági rendszabályait siettetnie vagy fokoznia kell-e, vagy sem.

Valamely háború eshetőségére a tervek kidolgozása a hadvezér feladata; de munkájához az államférfiú alapvető utasításai is kellenek.

Intézkedéseinél döntő jelentőségű az, hogy tájékozva legyen arról, vajjon politikailag megengedhető vagy kívánatos-e az, ha a fenyegető ellenséges támadást megelőzzük, avagy az általános helyzet pusztán védő magatartást követel-e? A hadvezér mindkét megoldás előnyeit és hátrányait ki-

fejtje s az államférfiú dönti el, hogy a politikai és katonai érdekek fedik-e egymást, vagy a kettő közötti eltérés esetén melyik legyen irányadó. Békeszerető s csakis az ország védelmére gondoló politika is viselheti katonai szempontból támadóan a rákényszerített háborút, ha ez a mód gyorsabban és biztosabban célhoz vezet. Hogy a netalán katonailag több sikerrel kecsegtető támadásnak politikai okokból túl nagy hátrányai vannak-e, vagy hogy helyesebb és megengedhető-e az, hogy az ellenség hadüzenete előtt őt hadüzenetünkkel megelőzzük, mindezek olyan kérdések, amelyeket nem a hadvezér, hanem a felelős államférfiú dönt el. Gróf Schlieffen haditerve számolt a Belgiumon való áthatolásai abban az esetben, ha kétoldali háború törne ki. Ezt a tervet a felelős politikai vezető is ismerte. Ha hozzájárult az ennek végrehajtásával összefüggő nagyszabású mozgósítási előkészületekhez, akkor magára vállalta a vele járó politikai következményekért is a felelősséget. Ha Schlieffen terve olyan értelemben valósul meg, amint azt alkotója elgondolta, nagyon valószínű, hogy a háborút sikeresen és mindenekelőtt gyorsan befejezhattük volna. A terv éppen azért nyerte meg mindenki tetszését, mert a háború gyors befejezésével kecsegtetett. A hadvezér feladata és kötelessége az volt, hogy szándékát és annak katonai előnyeit az államférfiúnak világosan és nyomatékosan kifejtse. A politikai következmények és veszélyek bírálata nem reá tartozott. Ha a politikai vezetés a Schlieffen-féle tervet összes katonai és

végeredményében politikai előnyei ellenére is elveti, akkor a hadvezér kötelességszerűen rámutatott volna arra, hogy a reáharuló feladat gyors és eredményes megoldásának reményei csökkentek s más haditervet dolgozott volna ki. Schlieffen, aki arra tanított bennünket, hogy nemcsak egy módszer, egy eszköz, vagy kiegészítő eszköz van, hanem sok, a változott helyzetből is talált volna kivezető litat. Vájjon arra az elhatározásra jutott volna-e, amit az angolok ajánlottak utólag nekünk, hogy egész erőnkkel Oroszországra vessük magunkat s a nyugati határt csak védjük, annak megítélése most nem ide való. Oroszország védőereje és a kitérés lehetősége oly nagy, hogy az 1812-i háború tapasztalatai visszariasztólag hatottak. A politikai vezetés ebben az esetben nem számolhatott a háború gyors befejezésével, ellenben számolnia kellett volna a védő háborúval nyugati határövében. Igaz, hogy Nagy Frigyes szerint a döntő katonai előnyök érdekében egyes országrészeinket is fel kell „áldoznunk“, de területünknek ilyen módon való átengedése mind a politikai, mind a katonai vezetésnek egyformán nehezére esik. Teljesen közömbös, hogy mily elhatározásra jutottunk, kivezető út akkor is lett volna található, ha Belgium kapuja bezárul előttünk. Itt csupán arról van szó, hogy az 1914. évi súlyos következményű haditervért való felelősség kérdését tisztázzuk. Nem azért, hogy utólag bírálgassunk, hanem hogy példát lássunk a politikai és katonai vezetés közötti együttműködés alapelveiről. Magáért a tervért, annak végrehajtá-

sáért, katonai eshetőségeiért és a reá építhető reménységért a hadvezér viselte a felelősséget. A terv végrehajtásának politikai következményeiért és vele együtt azért, hogy az az együttes politika keretébe beilleszkedett-e, az államférfiú volt felelős. A hadvezért egyedül az a vád terheli, hogy a terv nem abban a szellemben valósult meg, amint azt megteremtője elgondolta és így nem hozott katonai sikert.

Így rájövünk arra, hogy valamely háborús lehetőségre való felkészülés esetén, az államférfiúnak és hadvezérnek — tehát a külügyi és hadügyi kormányzati ágnak — vállvetve kell dolgoznia. Minél szorosabb és bensőségesebb ez az eszmecsere, annál jobb az összeség érdekében. Káros lenne azonban, ha akár a diplomáciát, akár a hadművészetet valami titokzatos tudománynak mondanók, amelynek „receptjei“-hez csakis a beavatottak férközhetnek. Talán ebben nálunk is hibáztak a háború előtt, de valószínűen mindkét fél vétkes volt. Lásuk már most a háborús együttműködést. A hadvezérnek egyelőre teljesen mindegy, hogy az államférfiú a háborút — amelynek megindításáért még abban az esetben is viseli a felelősséget, ha azt rákényszerítették — saját érdekei védelmére, vagy valamely meghatározott cél érdekében viseli-e? Neki csak egy feladata van, az, hogy az ellenség haderejét lehetőleg gyorsan és alaposan megsemmisítse, hogy ezzel az ellenséget politikai terveinek feladására és békére kényszerítse. Ennek a feladatnak a megoldásában a hadvezér teljesen önálló.

Ennél a feladatnál a legalkalmasabb azt az elvet követni, amelyet mi annak idején szívesen jelöltünk meg az „Auftragtaktik“ kifejezéssel. Ezt a nagy háború kezdetén talán kelleténél tágabban értelmezték, a háború későbbi folyamán azonban, sajnos, mindjobban elfeledték, de azért mégis örökké helyes marad. Ezen azt értjük, hogy a parancs csak az elérendő célt és a rendelkezésre bocsátott eszközöket jelöli meg, de a feladat megoldásában teljes szabadságot enged, ellentétben azzal a parancsal, amely a végrehajtást az aprólékos részletekbe való beavatkozással köti meg. Ehhez az az egészséges alap gondolat juttatott el, hogy az, aki a sikerért felelős, a hozzá vezető utat is maga válassza meg. Amint a kishitűség jele, ha valaki a felelősséget nem meri vállalni, éppen úgy elbizakodottság az, ha valaki olyan felelősséget ragad magához, amelyért helytállani nem tud.

A hadvezér döntő győzelme igen Örvendetes alapot teremt a politikai vezetéshez, vagyis az államférfiú további határozatához.

A háborús történés azonban ritkán fejlődik olyan egyszerűen, mint amilyen egyszerű ez az előbbi mondat. Königgrätzéhez és Nikolsburgéhoz hasonló következmények ritkák, de talán példászerűek a hadvezér és államférfiú közötti szerepcserére.

A hadjárat folyamán legtöbbször olyan problémák bukkannak fel, amelyeknél a politikai érdekek beleavatkoznak a tisztán katonai érdekekbe is. Az ilyen érdekellentétek kiküszöbölésére nincs re-

cept; itt csakis a felek részéről megnyilvánuló kölcsönös tapintat és a közös nagy cél felismerése segíthet, vagy az államférfiú hatalmi szava dönt. A háború célja egyúttal a vége is. Erre kell az összes résztvevő tényezőknek minden katonai és politikai eszközzel törekednie. A hadvezér nem ismer más háborús célt, mint az ellenség katonai megsemmisítését. Az államférfiúnak a háború kitörésekor meghatározott céljai lehetnek, ezek a háború folyamán módosulhatnak, szűkülhetnek, vagy bővíthetnek. Az államférfiú állandóan hallja, hogyan ítéli meg a hadvezér a katonai helyzetet, minden reményével és lehetőségével együtt. Visszont a hadvezért külpolitikai tanácsadója a háború folyásának más államokra való hatásáról, a belügyi ágazatok vezetői pedig országunk teljesítőképességéről állandóan tájékoztatják.

Ezeknek a híreknek alapján az államférfiú naponta felveti a kérdést, hogy vájjon a háború befejezése közeleg-e, hogy célját már elérte, vagy megközelítette-e, továbbá, hogy ez a cél további áldozatokra érdemes, végül, hogy az ellenség békekötésre hajlandó-e? Ha az államférfiú a körvonalazott mérlegelés után a harc folytatása mellett dönt, akkor a hadvezér a korábbi céllal folytatja feladatainak végrehajtását. A nehézségek szaporodnak, ha a háború térbeli kiterjedése növekszik, vagy ha azt több arcvonalon és különböző ellenségek ellen kell vívni. Annak a megítélése, hogy a főerőt a döntő siker érdekében melyik ellenfél ellen kell alkalmazni, természetesen elsősorban a hadvezér

dolga. De már ennél az elhatározásnál sem mellőzhető annak a politikai megfontolása, hogy az egyik vagy másik ellenfélen aratott győzelem milyen várható és valószínű következményeket szülhet. Az egyik helyen megtörtént erőösszevonás más helyen gyengít és itt már a politikai aggodalmak is szerepet játszhatnak, mivel visszaesapások lehetőségéről és saját területünk esetleges feláldozásáról lehet szó. A nehézségek megkétszereződnek akkor, ha a háborúban szövetségstársunk is van. Valamint a háború előtti szövetségi politika — tehát a katonai szövetségek kötése is — az államférfiú dolga, éppúgy nélkülözhetetlen a politika szerepe a szövetségesek együttműködésénél a háború folyamán is.

Bár a legfelsőbb katonai vezetés egységére kell törekedni, — hiszen az utolsó háború tanulságai szerint ez a siker előfeltétele — mégsem lehet azzal számolni, hogy az egyik állam hatalmi eszközei teljesen a másikéba olvadjanak. Mindenkor lesznek különleges érdekek, amelyek számbavétele nem lehet egyedül a hadvezér feladata. Minden állam azt fogja kívánni, hogy határai lehetőleg biztosítva legyenek s csakis az államférfiú és hadvezér közös mérlegelése alapján sikerülhet annak a megállapítása, hogy ezen a téren katonai okokból meddig lehet menni és politikai okokból mennyit kell feltétlenül teljesíteni. Katonai szempontból valamely szövetséges társ feláldozása is kívánatos lehet, amihez azonban a politika talán nem járul hozzá. A diplomáciai és katonai kormányzati ágak közötti

egyenetlenség, de még a csekélyebb mérvű megemértés is, éppen „szövetséges háború“ esetén a legkárosabb következményekkel járhat.

Tegyük fel, hogy a háború a vége felé közeledik. A békejavaslatot a hadvezér teheti. Szerencsés esetben a hadvezér az éppen kiküzdött sikert olyan döntő jelentőségűnek tarthatja, hogy véleménye szerint az ellenfél katonai ellenállóképessége megtörtnek tekinthető. Épp így valamely kudarc esetén az lehet a nézete, hogy ez olyan döntő hatású, hogy a további ellenállás nem biztat már semmi sikerrel.

Végül vagy az ellenségnek, vagy saját erőinek gyengülését láthatja előre s erre kötelességszerűen és kellő időben felhívhatja az államférfiú figyelmét. Ezután már az államférfiúé a szó és a felelősség.

Az előbbi esetben megvizsgálja és megkísérli annak a megállapítását, hogy győzelmünk az ellenséget valóban békekötésre készíti-e, vagyis késznek mutatkozik-e arra, hogy az államférfiú által szándékolt békét megköti. Az államférfiú dönti el, vajjon követelése — most már politikai úton — teljesülhetnek-e, avagy pedig olyan súlyosak, hogy ha ragaszkodunk hozzájuk, tovább kell a háborút folytatnunk. Siker esetén a hadvezér folytathatja a háborút, de annak meghosszabbításáért szemrehányás őt nem illetheti.

Vereségünk bevallása esetén az államférfiú az előtt a kérdés előtt áll, hogy megkísérelje-e a lehető gyors békekötést, ami természetesen csak hát-

lányos feltételekkel lehetséges, avagy a hadvezér kijelentése ellenére a háború folytatását választja, mivel ezt kisebb bajnak látja, mint a kedvezőtlen békét.

Az államférfiú talán inkább reménykedik, mint a hadvezér és hisz a nemzet erejéből való jobbrafordulásban, vagy talán arra is számít, hogy kívülről valami segítség érkezik.

Ha a háború folytatásáért a felelősséget vállalja, akkor a hadvezérnek csak az a feladata, hogy a háborút legjobb tudása szerint, a katonai siker reménye nélkül is folytassa. Ugyanez a helyzet akkor is, ha az ellenség, kivívott diadalának hatása alatt, nem hajlandó béketárgyalásba bocsátkozni. A legnehezebb a döntés akkor, ha az egyik, vagy másik fél kimerülése várható. Súlyos ilyenkor a hadvezér felelőssége, akinek irányadó ítéletet kell adnia a bizonytalan jövőről. Habozás nélkül be kell ismernie közelgő gyengeségünket, ha ezzel az államférfiúnak lehetőséget nyújt arra, hogy a békekötés útját idejében egyengethesse, még mielőtt a katasztrófa sokkal kedvezőtlenebb feltételek elfogadására kényszerítené.

Ebben az esetben a döntés az államférfid részéről sem könnyebb, mert ő is bizonytalan tényezőkkel számol.

A békejavaslat más oldalról is érkezhetik. Jöhet ajánlat az ellenségtől; külső hatalmak is közvetíthetnek, vagy beavatkozásukkal fenyegetőzhetnek, végül az is lehet, hogy az államférfiú célját elértnek és az ellenfelet tárgyalásra késznek találja.

Politikai téren tehát megszületik a békekötés lehetősége. Ha az államférfiú ilyen okokból a béketárgyalások megindítását határozta el, a katonai érdekek háttérbe szorulnak. A hadvezérnek, a hadműveletek eddigi kedvező lefolyása esetén talán nehezebbre esik, hogy az eredmény teljes kiaknázásáról lemondjon, de az államférfiú politikai döntése előtt mégis meg kell hajolnia. Az utóbbi felelős azért, hogy a békekötés pillanatát helyesen választotta-e meg. Mindkettő, az államférfiú és hadvezér, a béke érdekében viselt háborút.

A békekötés az államférfiú feladata, még akkor is, ha a tárgyalások alapját katonai sikerek vagy kudarcok adják meg. A hadvezér, akinek tanácsát a béketárgyalások lezárása előtt kikérik, előadhatja katonai kívánságait, ha azok a tárgyalásoknál szóba kerülhetnek s különösen akkor hangoztathatja őket, ha teljesítésük hazája biztonságát emeli és ha azok a békét fokozottabban biztosíthatják. Evégből, szerencsés végű háború esetén, határkiigazítást is kívánhat. További követelmények támasztása nem az ő feladata. A békét az államférfiúnak kell megnyernie, a hadvezér dicsőséggel végezte feladatát, ha megnyerte a háborút.

Az elérhető cél

Az „örök béke“ kérdése könnyen kátyúba visz. A kétkedő a sokezer éves hadtörténetemre hivatkozik és kétkedik benne, hogy ahhoz Versaillesben írták legyen a végszót; az idealista viszont azt kérdezi, hogy miért ne bízzék ennek az újabb hajnalnak hasadásában? Az egyik a fejlődés örökös ideoda hullámvázát, a másik az embernek tisztultabb légkörbe való emelkedését látja. A két felfogás helyeségére bizonyítékok nincsenek, a jóslás pedig háládatlan mesterség. Nagy világtörténelmi átalakulások ellen Locarno sem segít. A keletről jövő fergeteget, mint egykor Liegnitznél, a nyugateurópai lovagok lesznek kénytelenek karddal feltartóztatni. De a mai sivár jelenben nem ilyen fontolgatásokról van szó. A kérdést így kell tehát formulálni: Érdemes-e a politika mezején a háborús veszély korlátozására törekedni? Ha erre a kérdésre igen-nel felelünk, az máris elegendő politikai idealizmusról tesz tanúságot és feltételezi annak a felismerését, hogy a haladás csak lassan, fokról-fokra lehetséges.

Azon az országúton haladva, amelynek elején az „Örök béke felé. Távolság ismeretlen!“ feliratú mutató tábla áll, vándorutunk alkonyán kénytelenek leszünk megelégedni azzal, hogy elérjük azt a kis falucskát, amelynek korcsmája „A fegyverkezés korlátozásához“ van címezve. A háborút nem fogjuk kiküszöbölhetni, de ehhez az eszközhöz csakis akkor nyúlunk, ha az „élet nagy ellentétéinek“ elsimítása másként lehetetlen. Az a tétel,

hogy „a háború a politika folytatása, de más eszközökkel“ jelszóvá vált, tehát veszélyes. Épp így azt is lehetne mondani, hogy a háború a politika csődje.

Egészen helytelen a mai békemozgalomnak az az érvelése, hogy a műszaki borzalmak és a háború kiterjedése az újabb háborúnak akadályai.

A kard és a 21 cm-es lobbanó gránát sem humánus fegyverek. Gondoljunk csak a harmincéves háborúra és azokra az elpusztított virágzó falvakra, amelyeknek egykori helyét a térkép még ma is mint elpusztult „X-falut“ jelöli meg s eszünkbe fog jutni, hogy a háború akkor sem kímélt se asszonyt, se gyermeket, se házat és tanyát. Az pedig, hogy a mi sokat magasztalt kultúrjavaink értékesebbek volnának, mint azok, amelyeket a germánok kardja és fáklyája pusztított el, legalább is kétséges. A városaink elleni gáztámadástól való félelem tehát ne befolyásolja ítéletünket; a félelem mindig rossz tanácsadó volt és az aggodalom nem világnézet. A technikai támadó eszközök ellen ugyanaz a technika még mindig tudott védekezni.

Más alaptól induljunk ki, ha olyan célt tűzünk magunk elé, amely még az elérhetőség határán belül esik.

Ha a háború eltörléséről gondolkozva, bele-törődünk abba, hogy csakis nagy, világot rendítő kérdésekért szabad hadat viselni, akkor annál hangsúlyosabban állíthatjuk, hogy tisztán politikai érdekből kardot rántani nem szabad. Talán eljön majd az idő, bár ez a „talán“ is nagyon kétséges, amidőn Európa olyan viszonyok közé kerül, hogy a nyu-

godt megfontolásnak és a nyomatékos meggyőzésnek is tágabb tere nyílik. Jobb, ha ebben az esetben csupán Európáról beszélünk, mert Keletázsia és Középfrika manapság kevésbé fogékonyak a jövő békés törekvései dolgában, Amerika pedig egy egészen különálló világ. A politika eszközeinek már Európában is elég tág tere nyílik.

Forduljunk most a békelehetőségek katonai szempontból való megvilágításához. Itt is csupán a történelmi kutatás módszere jöhet segítségünkre. Alapjában véve kétféle háború van. Az elsőben felkerekedik az egyik nép, hogy fölfalja a másikat, amelynek jobb és melegebb otthona van. A világtörténelemben elegendő példát találunk erre s a jövő levéltára talán még tartogat is erre a célra néhány fekete vagy sárga lapot. Ehhez a fajtához tartoznak azok a háborúk is, amelyek nagy szellemi mozgalmak nyomán keletkeztek és amelyek közül a barátságos szomszédok segélyével vívott harmincéves testvérháború még mindig intő például szolgál. Ezekkel a nagy háborús katasztrófákkal szemben állanak azok a háborúk, amelyeket kabinetháborúknak szoktunk nevezni. A két fajta között számos átmeneti árnyalat van s nehéz lenne az egyik vagy másik háborút teljes biztonsággal az egyik vagy másik fajtához sorolni. Ha mindkettőt közös nevezőre hozzuk, akkor az első egy nép háborúja valamely másik nép ellen, a második pedig egy hadseregnek valamely másik hadsereg ellen viselt háborúja. Az utolsó világháború a kettő között mozgott; indító okai a kabinetpolitika terére

tartoznak, de maga az összecsapás a népek háborújává vált.

Képtelenek vagyunk ugyan a világmozgató nagy erők kitöréseit megelőzni, de a háborús lehetőségeket még katonai téren is korlátozhatjuk.

A háborús veszedelem egyik főoka a katonai erők egyenlőtlen voltában kereshető, amely az erősebbet arra bátorítja, hogy politikai érdekeit fenyegetődzéssel, vagy erőszakkal valósítsa meg a gyengébbel szemben. A békét inkább a fegyveres erők kiegyenlítése, mint azok egyoldalú csökkentése biztosítja. Ha erre törekszünk, akkor nem szabad a célt túl messzire kitűznünk. Valamely ország katonai szempontból értékesíthető ereje népességében és gazdagságában van s ezeket a hatalmi eszközöket nem lehet korlátozni. Lehetséges azonban az alkalmazásra készen álló békebeli erőket olyan viszonyba hozni egymáshoz, hogy egyik államnak se legyen akkora békebeli hadserege, amely több más államét túlszárnyalja. Az ilyen kiegyenlítés az általános biztonság érzését növelné és viszont a szerződések következtében fokozódó biztonság a fegyverkezés csökkentését mozdítaná elő.

Meg kell azonban különböztetnünk a támadó szándékú fegyverkezést a védekezőtől. Ha valamely államot a védekezés lehetőségétől megfosztunk, vagy azt korlátozzuk, akkor a bizonytalanság érzését fokozzuk benne s vele együtt a háború veszélyét is.

A védtelen szomszéd csábít leginkább háborúra. Tehát a béke biztosításához vivő út első és még elérhető állomása a fegyverkezés kiegyenlítése.

Korszerű hadseregek

Az alábbi fejtegetések csupán csak az én egyéni véleményemet tükrözik vissza s nem hozhatók kapcsolatba semmiféle, múltamból esetleg következtethető, hivatalos felfogással sem. A német Reichswehr mostani viszonyait épp úgy mellőzöm, mint ahogy a képzelet szárnyán lebegve, a Versailles! békeszerződés béklyóit sem veszem észre. Csupán a szárazföldi hadseregről szólok, a tengerészeti kérdéseket hozzáértőbbek vizsgálódásának engedvén át.

A tárgyat közelebbről körvonalazva, a következő kérdéseket vethetem fel s meg is kísérelhetem, hogy válaszoljak rájuk, amennyiben ennek a leírásnak keretében lehetséges. Merre visz a katonai fejlődés útja? Kell-e még hadsereg? és ha igen, milyen lesz? Miként fog viselkedni?

Amit fejtegetni fogok, az mind képzelődés — igaz ugyan, hogy igen reális tényekből leszűrt képzelődés, de mégse mentes a prófétáskodás árnyoldalaitól. Hogy megbízható kezdőpontból induljunk, vessünk mindeneelőtt egy pillantást azokra a hadseregekre, amelyekkel a világháborúba vountunk. Itt arra a csodálatos megállapításra fogunk jutni, hogy a háborúra többé-kevésbé valamennyi hadsereg fogyatékosán volt megszervezve. Megkönnyíti az összehasonlítást az a körülmény, hogy az összes európai szárazföldi államok kiegészítő rendszere az általános hadkötelezettség elvén épült fel és hogy mindegyiknek törekvése az volt,

hogy lehetőleg gyorsan és lehetőleg nagy erővel jelenhessék meg a határokon. Szükségtelen, hogy a német szervezés fényes teljesítményeit hangsúlyozzuk; három nagy hibájára azonban rá kell mutatnunk. Az általános meggyőződés ellenére, hogy a háború Németországnak a lét vagy a nemlét kérdése lesz s annak ellenére, hogy mi, legalább katonai körökben bizton számítottunk a kétoldali háborúval, tehát ellenfeleink számbeli fölényével, a népesség katonailag nem volt teljesen kihasználva, vagyis az általános hadkötelezettséget nem hajtottuk szigorúan végre. Okai mellékesek. Nem volt kellő gondoskodás a harc táplálására, tehát a pótlás ügyében, sem személyi, sem anyagi téren s ezzel kapcsolatban hiányzott a tulajdonképeni gazdasági mozgósítás is. Rathenau Walter előrelátásának és Falkenhayn hadügyminiszter belátásának köszönhetjük, hogy a gazdasági kitartás érdekében szükséges intézkedések, legalább a háború kitörése után, megtörténtek. Minden az erős és gyors első összecsapás jegyében történt, noha már Schlieffen felhívta a figyelmünket egy újabb hétéves háború lehetőségére.

Franciaország, gyarmatait is beleértve, teljes mértékben kihasználta haderejét. Ezzel szemben anyagi felkészültsége nem volt elegendő, különösen akkor nem, amikor északi és keleti részeinek ipartelepeire már nem számíthatott. Amerika segítsége ezen a téren nagyon hatásos volt s nélküle Franciaország alig tudta volna háborús szükségletét, nevezetesen a lövészerpótlást fedezni.

Oroszország eleinte nem tudta népességét teljesen kihasználni, de a személyi pótlás céljaira kimeríthetetlen embertartalékkal rendelkezhetett s értett ahhoz is, hogy ezt kellő időben, túrhetően kiképzett állapotban vigye az arcvonalba. Ezzel szemben anyagi felkészültsége teljesen elégtelen volt és az is maradt. A szövetségesek követői kénytelenek ismételték az oroszoknak azt a kérését továbbítani kormányaikhoz, hogy fegyvert és lövészt szállítsanak nekik. Az orosz ipar a háború alatt sem tudott számbavehető teljesítőképességet elérni.

A u s z t r i a-Magyarország mind emberanyag, mind anyagi felszerelés dolgában, az összes nagyhatalmak közül a legrosszabbul volt a háborúra felkészülve. Ennek az állapotnak okait ne kutassuk. A következmények abban nyilvánultak meg, hogy az eredetileg kiváló hadsereg ütőképessége gyorsan csökkent és Németországot gazdasági téren is mindinkább igénybe vette.

Angliának a szárazföldi hatalmaktól eltérő békebeli és háborús szervezete volt. Noha az angolok — legalább is a katonai körök — biztosan számítottak arra, hogy nagy háborús fejlemények esetén közreműködnek, a katonai teljesítőképesség teljes kihasználására nem voltak felkészülve. Úgy látszik, azt hitték, hogy tengeri haderejük és hét kitűnő és ütőképés tényleges hadosztályuk elegendő lesz. Ezeknek ellátása a nagyon fejlett ipar mellett nem okozhatott gondot. Lord Kitchener érdeme, hogy idejében felismerte, hogy a végsiker érdeké-

ben egészen más erőfeszítésre lesz szükség és meg is kezdette a kellő intézkedéseket. Az angolok szervező teljesítményei a háború alatt csodálatraméltóak. Mivel az újonnan szervezett alakulatoknak időre volt szüksége, volt idő az ipart is átszervezni s ahol nagy szükség mutatkozott, ott Amerika is segített.

Az Amerikai Egyesült Államok a háborús szervezés kérdéseiben egészen külön úton jártak. A rendes szükségletre elegendő volt a tengeri haderő és az aránylag kis békebeli hadsereg. Amerika földrajzi helyzeténél fogva is abban a kedvező helyzetben volt, hogy önmaga választhatta meg a beavatkozás pillanatát. Amidőn a beavatkozásra határozta magát, tüstént megindult hatalmas szervező tevékenysége, amely lehetővé tette, hogy emberi és anyagi tartalékának kiapadhatatlan forrásából egy egészen új, korszerű hadsereget állítson fel, amelynek erőforrásai a háború végével még egyáltalán nem voltak kimerítve.

A háborúban résztvevő többi államnál számos eltéréssel ugyan, de általában hasonlóak voltak a viszonyok.

Milyen katonai sikert eredményezett már most a népeknek ez az általános megmozdulása, a hadseregeknek ez az óriási arányú felvonulása? A háború, minden erőlködés ellenére sem az ellenségnek a harctéren való döntő megsemmisítésével végződött, hanem voltaképen az állásharcban megnyilvánult, minden erőt felemészítő birkózásba fulladt. Végül a hatalmas túlerővel szemben az egyik fél

ellenálló ereje személyi, anyagi és végül erkölcsi téren is elfogy, de nem mond csődöt. Örülhetett a győző a sikernek? Arányban vannak-e a háború eredményei a meghozott áldozatokkal?

Szükséges-e az, hogy minden alkalommal egész népek rohanjanak egymásnak, ha a háborús fejlemények már elkerülhetetlenek? A katonának fel kell vetnie a kérdést, hogy ezek az óriás hadseregek a döntést kereső hadászat szellemében egyáltalán még vezethetők-e s hogy az ily tömegek közötti háborúnak nem kell-e szükségképen megmerevednie?

A tömeghadsereg elve, az egész nép felkelése ma már talán a múlté, a fureur du nombre végét járja. A tömeg nehézkes, nem tud könnyedén mozogni, tehát győzni sem; csupán elnyomni képes.

Vessünk egy pillantást mindenekelőtt azokra a következtetésekre, amelyeket a fontosabb államok hadseregük szervezésére vonatkozóan a háborús tapasztalatok alapján leszűrtek. Itt természetesen elhagyjuk azokat az államokat, amelyeknek haderejét a békeszerződés állapította meg. Amerika és Anglia alapjában véve visszatértek a háború előtti berendezkedéseikhez, tehát elvben a kicsiny, mozgékony békebeli hadsereghez; Amerika csupán anyagi mozgósítását és ifjúságának katonás előképzését fejlesztette ki jelentékenyen, Anglia pedig légi erejét növelte erősen. Franciaország azon fárad, hogy hadseregét újjászervezze. Ennek a szervezésnek alapja ez: egy csaknem hadiállományú, tehát rövid idő alatt teljesen alkalmazható békebeli hadsereget teremt és tart fenn, az általa-

nos hadkötelezettséget teljes mértékben kihasználja s így erős tartalékokat alkot. A szolgálati idő hossza erősen csökkent, ami lehetővé teszi, hogy az összes fegyveres szolgálatra alkalmasak, túlmagas békeállomány nélkül is kiképezhetek, mialatt a működésre kész békebeli hadsereg értékét nagyszámú továbbszolgáló legénységgel fokozzák. Az anyagi mozgósítás és az ifjúság katonás kiképzése alaposan elő van készítve, épp így a színes csapatok bevonása is. Említésreméltó még az erős, indulásra mindenkor kész, francia légi flotta.

Olaszország hivatásos hadseregének támogatására, úgy látszik, a fascista milícia alkalmazásával számít és rendkívül élénk katona-fascista ifjúsági kiképzést űz.

Oroszország számos nehézséggel küzdve, de határozottan fejlődő irányzattal arra törekszik, hogy biztonsági szükségletének megfelelő és alkalmazásra kész hadsereget teremtsen és emellett a keretrendszerrel akar fegyverfogható tömegein úrrá lenni. Lengyelország, Tschechoslovakia és Jugoslavia új hadseregeiben általában a háború előtti általános hadkötelezettség rendszerét találjuk, a tényleges szolgálati idő lehető csökkentése és a biztonság érdekében szükséges békehadsereg készentartása mellett.

Ezekután úgy látszik, hogy a háborús tapasztalatok praktikus kihasználása, a háború előtti alapelvekkel szemben, nem hozott mélyreható változásokat, de azért új szempontok is kezdenek meg nyilvánulni. Az általános gazdasági helyzet minden

államot arra készítet, hogy a fegyverkezésre fordított kiadásait korlátozza, tehát csökkentse a nagy áldozattal járó fegyverkezési módot, nevezetesen a hosszú szolgálati időre alapított erős és jól felszerelt békebeli hadsereget s emellett a férfi lakosságnak a katonai szolgálattal járó inproductív igénybevételét lehetőleg korlátozza.

Ezzel szemben, a most fennálló általános politikai helyzetben, az államok szükségét érzik annak, hogy ellenséges rajtaütés esetén mindenkor kész békebeli hadsereg biztosítsa őket s a létükért való küzdelemre egész népük ellenállása megfelelően elő legyen készítve. Ha feltételezzük, hogy a lefegyverzésre célzó tárgyalásoknál megnyilvánuló általános béketörekvés őszinte, akkor a mostani katonai szervezkedések nem mennek áthidalhatatlan akadályszámba. Különösen addig nem, amíg azt a fel fogást valljuk, hogy az erős, jobbanmondva túlságosan erős, alkalmazásra kész, vagy rövid idő alatt ütőképes állapotba feltölthető békebeli hadseregek csábítanak leginkább a béke megbontására s így ezek a veszélyesek. Továbbá, hogy ha elfogadjuk azt, hogy a nép minden rétegének a népháborúra való széleskörű előkészítése inkább védelmi célt szolgál, amelynek terjedelme attól függ, hogy az illető államot milyen mértékben veszélyeztetik szomszédai, vagy ő maga mennyire érzi magát veszélyeztetve. A veszély érzésének fokát a leszerelési számvetésbe beállítani lehetetlen. Csakis az ütőképes erők számbeli ereje érzékelhető és állítható be a kölcsönös megállapodás alkalmával, mint

ahogy általában az erők kiegyenlítésében nagyobb békegarancia rejlik, mint az erők eszményi és soha el nem érhető csökkentése utáni törekvésben. Ezzel a leszerelés problémáját ebben a vonatkozásban röviden érintettem.

A háború fogalma magában foglalja az ember és anyag közötti vetélkedést.

A kard ellen a pajzsot, a lobbanó gránát ellen a betonfedezéket, a gáz ellen az álarcot találták ki. A vetélkedés így tovább fog folyni mindaddig, amíg háborúk lesznek. Egyszer a támadó fegyver kerül fölénybe, de csak addig, amíg a védelem hozzá nem idomult. A technika mindkét oldalon dolgozik. Egészen hamis dolog, ha az anyagnak az ember felett aratott győzelméről beszélnek. Az anyag csakis a tömeget győzheti le, de az embert soha, mert az anyag csak az ember kezében kel életre.

A hiba abban keresendő, hogy mozgásra képtelen, majdnem védtelen embertömeget állítottak az anyag brutális hatalmával szembe. Minél inkább növeljük a harcosok tömegét, annál bizonyosabb az anyag győzelme, mert ennek határa sokkal tágabb, mint a leggazdagabb emberi tartaléké. Végeredményében tehát az emberi elme és az élettelen anyag közötti küzdelemről van szó. Minél jobban fejlődik a technika s minél nagyobb mértékben állíthatja találmányait és eszközeit a hadsereg szolgálatába, annál többet kell követelnünk a technika vívmányait kihasználó katonától. Akinek csak némi fogalma van arról, hogy mi mindenféle, csakis gondosan kiképzett szakemberek által kezel-

hető műszer, milyen iskolázott és fegyvelmezett szellemi erő kell ahhoz, hogy a korszerű tüzérség tüzét irányítsuk, az be fogja látni, hogy ilyen felkészültsége felületesen kiképzett csapatnak nem lehet. S az ilyen csapat, az ellenség oldalán működő kisszámú gyakorlott technikussal szemben, a legrosszabb értelemben vett ágyútöltelék szintjére süllyed. Mi történik azonban akkor, ha nincs ágyútöltelék? Ha a tudomány irányította anyaggal szemben élő cél nem mutatkozik? A hadművészet legfelsőbb törvénye az ellenfél haderejének, de nem az ellenfél országának megsemmisítése, bár a látszat néha mást mutat. Az anyag fölényben van az élő és halandó embertömeg felett, de nem az élő és halhatatlan emberi szellem felett.

Aki korszerű haditechnikáról beszél, elsősorban a repülő fegyvernemre gondol. Ez a háborúban, de főleg a háború utáni időben vált a szárazföldi és tengeri fegyvernemnek méltó testvérévé, de a háború alapelveit nem változtatta meg. A katoná és a vele szövetséges technikus számára természetesen ezzel egészen új harctér nyílt meg, sajátos körülményekkel. Abból, hogy az állami ellenállás központjai, a katonai erők ezek az egyáltalán nem újszerű, de ma könnyebben elérhető magvai a levegőből is megtámadhatók, sokan arra a hamis következtetésre jutottak, hogy a szárazföldi haderő nélkülözhető. A különbség ellenben csak az, hogy míg eddig a döntésért csupán szárazföldön és vizen folyt a küzdelem, most a levegőben is fog folyni. Azt hiszik, hogy a támadó most már

átrepül a katona felett és csakis az irodában vagy a műhelyben dolgozó polgár ellen fog harcolni. Ebben újszerű csak a hátszág, de nem a polgár elleni harc lehet. Hagyjuk el itt a régebbi példákat, amelyek között számos háborút találunk, amelyek a kultúrát teljesen megsemmisítették. Gondoljunk csak a harmincéves háborúra, a török betörésekre és Heidelbergre. Balgaság lenne, ha a hátszág ellen irányuló légi támadás veszélyeit és borzalmait, különösen a gáz alkalmazásával kapcsolatban, tagadnák vagy szépítenők. A repülő új harctéren küzd ugyan, de a régi veszéllyel és a régi eshetőségekkel. A repülő fegyvernem feladata a légi védelem ellátása lesz. Ellenszerként meg fogja kísérelni az ellenség területének megtámadását vagy legalább a támadó megsemmisítését. Ezzel az új háborús veszéllyel szemben szükségessé válik az ország éltető központjainak passzív biztosítása, amely talán drága és kényelmetlen. Azt, hogy nálunk, Németországban, ahol aktív légvédelem nincs, a passzív védekezés érdekében a világon semmi sem történik, nehéz megérteni és még nehezebb érte a felelősséget vállalni.

A fegyverkezés mostani mivoltának rövid vizsgálata után kíséreljük meg elképzelni, hogy a jövő háborúja miként alakulhat, jól megfontolva azt, hogy a még ma uralkodó nézetek és előkészületek nagyon kevésbé idomultak a jövő fejlődéséhez és hogy a legközelebbi háború egészen másként alakulhat, mint ahogyan azt katonai szempontból szakszerűnek látnok.

A háború a szemben álló felek légi flottájának támadásával fog kezdődni, mert ezek azok az erők, amelyek a leggyorsabban alkalmazhatók és az ellenfélre küldhetők.

A támadás célja eleinte nem a fővárosoknak és erőforrásoknak, hanem az ellenség légi erejének megsemmisítése lesz és csak ezek leküzdése után irányul a támadás a többi célok ellen. Megközelítőleg egyforma erőviszonyok esetén nem fog egyhamar sor kerülni a döntésre még akkor sem, ha az egyik fél védekezésre és így a támadás abbahagyására kényszeríthető. Hogy a fölényben lévő támadónak az ellenfél erőforrásaival szemben elért anyagi és erkölcsi sikerei milyen kihatással lesznek, az a megtámadott fél passzív, tehát erkölcsi ellenálló erejétől is függ. Hangoztatjuk, hogy minden nagyobb csapatösszevonás értékes és könnyű cél a támadónak. A repülő-támadás főfeladata a személyi és anyagi mozgósítás megzavarása.

A repülőerők által megkezdett támadást a készen álló csapatok — tehát lényegében a békebeli hadsereg — támadása a lehető legnagyobb gyorsasággal követi. Minél nagyobb értékű és minél mozgékonyabb ez a hadsereg, minél határozottabb és tehetségesebb a vezetése, annál nagyobb reménye van arra, hogy az útjában álló ellenséges erőt rövid idő alatt megveri, az ellenfelet további erők felállításában és fejlesztésében akadályozza és őt talán már békére is kényszerítheti. Mialatt a két hivatásos hadsereg az első döntésért küzd, megkezdődik mögöttük az ország védőerőinek felállítása.

A háborúnak ebben az első felvonásában a győzelmes fél meg fogja kísérelni, hogy fölényes fegyverzetével, kiképzésével és mozgékonyásával a számszerűleg őt ugyan túlszárnyaló, minőségben azonban messze alatta álló tömeget erejének kibontakoztatásában és zárt anyagi arcvonalak képzésében megakadályozza, mialatt őt saját ember- és erőtartalékai mindabban a támogatásban részesítik, amelyre ütőerejének fentartása érdekében szüksége van. Az eddig mondottakat röviden összefoglalva, én a jövő háború vezetését úgy ítélem meg, hogy jól kiképzett, mozgékony, tehát kisebb hadseregek kerülnek alkalmazásra, amelyek hatását a repülő fegyvernem lényegesen fokozza. Az ország egész védőereje ugyanakkor készen áll akár azért, hogy a támadást táplálja, akár azért, hogy a hazát önfeláldozóan védelmezze.

Már most milyenek lesznek ezek az újkori hadseregek, amelyek szükséges volta egyelőre kétségtelen és amelyeknek feladatát az imént röviden körvonalaztuk?

A békebeli hadsereg, amelyet fedező vagy működő hadseregnek is nevezhetünk, tovább-
szolgáló hivatásos katonákból, lehetőleg önkéntesekből álljon. A szolgálati idő különböző lehet s ez a katona alkalmaztatásától függ. Számolnunk kell azzal, hogy a magasfokú műszaki kiképzéshez hosszabb szolgálati idő kell, míg másutt fiatalos frissesség kívánatos. Ennek a hadseregnek állománya az állam anyagi eszközeihez, katonai földrajzi helyzetéhez és nagyságához igazodjék és

nyújtson legalább meglepő ellenséges támadás eseteire biztonságot. Ezzel szemben az az ellenvetés hozható fel, hogy így a versenyfegyverkezést hívjuk ki. Azonban nem is szólva arról, hogy a nagyon is költséges békebeli haderő nagyságát az ország pénzügyi teljesítőképessége önmagától korlátozza, a békebeli hadsereg erejének megszüntetése a nemzetközi szabályozásnak, tehát a fegyverkezés korlátozásának és kiegyenlítésének legjobb eszköze.

Magától értetődik, hogy minden állam azon fog igyekezni, hogy ezt a hadsereget a vezetők és emberek kiképzése, a fegyverzet és felszerelés tekintetében a tökéletesség lehető legmagasabb fokára emelje. Itt háromféle követelményről lehet szó: Nagy mozgékonyosság, amelyet nagyszámú és kitűnő lovasság beállításával, a motorvontatás kihasználásával és a gyalogság fokozott menetképességével érhetünk el; továbbá a lehető leghatásosabb fegyverzet és állandó erőpótlás. Legjobb, ha ennek a hadseregnek az első alkalmazásnál csak igen csekély, vagy egyáltalán semmi pótlásra sincs szüksége.

Az említett hadsereg mellett és vele a legszorosabb Összeköttetésben van egy tisztetkből, altisztetkből és legénységből összeállított kiképző mag, amelynek gyakorló alakulatain és tanfolyamain az ország egész fegyverfogható fiatalsága részt vesz, rövid első kiképzési idővel és a szükségesnek látszó ismétlő tanfolyamokkal. Ezen az úton katonai tömegekhez jutunk, amelyek a mozgó háborúra és a döntést kereső támadó harcra nem alkalmasak ugyan, de kiképzésük szükségszerű kiegészítés.

szítése és megfelelő felfegyverkezésük után átvehetik a haza védelmét s legjobbjaik ugyanakkor a tulajdonképeni harcoló tábori hadsereg állandó feltöltésére szolgálhatnak. Hogy ez a rövid kiképzési idő elviselhetőbb legyen, az ifjúsági kiképzés súlya kevésbé a katonai, mint inkább az általános testi és szellemi iskolázásra essék. Ezt azonban csakis az állam kényszerítő hatalmi szava valósíthatja meg.

Messzire kalandoznánk, ha itt ennek a szervezésnek részleteire, így pl. a tisztii anyag előteremtésére és iskolázására is kitérnénk, azonban a felfegyverzés kérdésével röviden foglalkoznunk kell, mert ez a legszorosabban összefügg a nélkülözhetetlen háborús anyagi előkészületekkel.

Ennek a kérdésnek tárgyalásánál induljunk ki abból a tételből, hogy a hadseregnek csak átmenetileg van, vagy talán soha sincs olyan fegyvere, amelyet kíván, és amely az adott esetben a legjobb, mert abban a pillanatban, amikor valamely fegyver beszerzésre kerül, a technika gyors fejlődése folytán máris elavult. A hadseregnek új fegyverzetrel való ellátása annyira költséges dolog, hogy minden állam csak a viszonyok kényszere alatt szánja reá magát.

Minél kisebb a hadsereg, annál könnyebb korszerű fegyverzetrel ellátni, míg milliós hadseregek számára korszerű fegyverzetet állandóan készen tartani lehetetlenség.

Abból, hogy a működő hadsereg ne csak állandóan készen legyen, hanem elsőrangú fegyverzetrel is el legyen látva, következik az is, hogy a tel-

jes állomány számára a lehető legjobb fegyverzet, a szükséges tartalékkészletekkel és pótlási forrásokkal együtt, készen álljon. De ennek költségei már magukban is korlátozzák a békebeli hadsereg erejét. De nemcsak a meglévő létszám számára szükséges fegyverzetnek és felszerelésnek, hanem az első pótlásokhoz szükséges készleteknek is rendelkezésre kell állni, amelyeknek addig kell elegendőnek lenni, amíg az erre a célra kijelölt gyárak új gyártmányai szállíthatók. Ez a követelmény magában véve természetes volna s nem is mondana semmi újat, ha a felfegyverzendő népfelkelés helyett nem a jóval kisebb működő hadsereggel számoltunk volna. A nép felfegyverzésének egészen más alapon kell történnie. A milliós hadseregek korszerű fegyverzetének készentartása lehetetlenné válik, ha nem feledjük azt a jogos követelményt, hogy ezek a tömegek, csekélyebb katonai kiképzésük következtében, fokozott mértékben szorulnak az anyag támogatására. Nagy tartalékkészletek felhalmozása a lehető legkevésbé gazdaságos s az ilyen anyag katonai értéke a természetes elavulás folytán egyszersmind kétes is.

Gondoljunk csak a repülőgépek százainak raktározására, amelyek új típusok felbukkanása esetén gyakran már egy év alatt értéktelenné válnak.

A tömegek felfegyverzésére csak egy mód van: Meg kell állapítani a fegyver típusát és ezzel együtt elő kell készíteni szükség esetére a tömeggyártást. A hadsereg, a technikával karöltve, a kísérleti intézetekben való állandó tanulmányozás

és gyakorlati kipróbálás alapján, meg tudja állapítani a mindenkori legjobb típust. Az iparral meg kell állapodni, hogy a kijelölt típus gyártása a szükséges mértékben azonnal megkezdhető legyen. Ehhez széleskörű előkészítés kell, amihez a törvényes alap feltétlenül szükséges. Ezeket az előkészületeket a katonai és gazdasági körök szoros együttműködésben hajtják végre és kiterjeszkednek a szükséges nyersanyagok megállapítására és biztosítására, a fegyverzet és felszerelés minden ágának előállítására, úgyszintén a számbajövő gyárak kijelölésére és berendezésére is. A gyárak békeüzemről hadiüzemre való átalakításának előkészítéséhez, az anyagok és gépek készentartásához, természetesen már békében is állami támogatásra van szükség. Ez azonban az államnak még mindig előnyösebb, mint a nagymennyiségű, hamar elavuló fegyverzeti anyag beszerzése és gondozása. Ha a katonák a gyors tömeggyártás érdekében lemondanak arról, hogy a legfinomabbat követeljék s helyette arra törekednek, hogy a lehető legegyszerűbb megoldást válasszák, akkor megrövidíthető az az idő, amely a munka megkezdése és a szállítás között eltelik, amely időt a működő hadsereg harcának kell biztosítania.

Ezeknek a kérdéseknek fontolgatása közben igen sok katonai és gazdasági probléma merül fel, amelyeket itt csak futtában érinthettem. De megelégszem azzal is, ha ez a katonai képzelet országába tett kirándulás a felvetett problémákkal való további foglalkozásra alkalmat nyújtott.

A hadsereg az államban

A hadseregnek az államban elfoglalt helyzete, valamint a nép és a haderő közötti viszony a közéletben gyakran döntő, de mindig nagyfontosságú volt, az ez ma is és holnap talán fokozott mértékben az lehet. Történelmi alapon vizsgálva azt a kölcsönhatást, különféle külső és belső vonatkozásokra bukkanunk, amelyek épp olyan számosak, mint maguk az államok. Válogassuk ki közülük a maradandót s állapítsuk meg, hogyan alakuljon ez a viszony, hogy a köz hasznára váljék. Szeretném ezeket a fejtegetéseket a mindennapi kérdések szintje fölé emelni s engedjék meg, hogy az összes jelszavakat még az annyira kedveiteket is, mint „a nép fegyverben“, „zsoldosrendszer“, „politika-mentesítés“ stb. száműzhessem.

Én egyáltalán nem látom, hogy a jeladótüzek már „füstölögnének“. Azt azonban látom, hogy még sok fej van tele füsttel s szeretném, ha segíthetnék annak eloszlatásában, mert manapság tiszta értelemre, jól látó szemre és világos célokra van szükség. Tárgyamat két kérdésbe sűríttem össze:

Mit követelek a hadseregtől?

Mit követelek a hadsereg számára?

Mindenekelőtt lássuk tisztán a hadsereg lényegét. Ha nem kalandozunk el messzenyúló történelmi elmélkedésekbe, akkor a hadseregszervezet fejlődését nagyjában három korszakra oszthatjuk, amely természetesen a különböző népeknél különböző időben állott be, aszerint, hogy a történelem-

ben milyen szerep jutott nekik. Az első korszak az, amikor az egész nép hadakozott, a második a hívatásos hadseregek kora, végül a harmadikban újjólag a nép fog fegyvert. Ez az általános hadkötelezettség korszaka. Salamisnál és Termopylénél a görög nép harcolt, de Nagy Sándor hadjáratai már a hívatásos nemzeti hadsereg kezdetét jelzik. Róma néphadseregei leigázzák Itáliát, de a viláгурalmat hívatásos római katonák küzdik ki. Fegyveres népek törnek be északról a Földközi-tengeri kultúrába, de az első német nemzetiségű római császár, német hívatásos katonák élén áll Rómában. Keletről évszázadokon át rajzanak a felfegyverzett népek nyugat felé, amelyet lovagi szervezetei és hívatásos hadseregei védenek.

Háborús idők folyamán a polgár kénytelen-kelletlen katonává válik. Erdélyben a paraszt a fenyegető rajtaütés elől templomvárba húzódik, Németországban a derék kézműves karddal és paizzsal áll városa falán, hogy a város szabadságát, a maga és az övéi életét védelmezze. Emellett a hívatásos katonaság, az olasz *eondittiere* és a német „Landsknecht“ szervezetek, valamint az egész világon mindenütt harcoló „svájciak“ révén, tetőpontját éri el. A harmincéves háborúban nagynevű férfiak, mint Tilly, Wallenstein, weimari Bernhard gyűjtik még maguk köré Európa harcra-vágyó és a háborúból élő katonaseregeit, de Németországban már feltűnik a svéd nemzeti hadsereg, amelynek majdnem megfoghatatlannak látszó sikerei még nagy királya halála után is, a veleszüle-

tett katonai erényeken kívül szervezetének egységes voltában keresendők, mert tagjai úgy éreztek, mint „svédek“ és „mint a protestánsok“.

A népek végül belefáradtak a küzdelembe s a kimerültség természetszerűen szülte a XVIII. században a hivatásos hadseregeket.

Még sok olyan elem akad a katonák között és gyakran a legjava, amely hivatásból és hajlamból katonáskodik. „Nekik mindegy, hogy a kétfejű sas, az oroszlán vagy a lilium alatt harcolnak-e.“ Alapjukban azonban ezek a hadseregek mégis nemzeti jelleget öltenek. Franciaország ugyan még számos idegen ezredet tart fenn, Anglia hazai csapatain kívül, távolabbi vállalatokra külföldieket fogad zsoldjába, mégis vannak már hadseregek, mint az orosz és a porosz, amelyek kizárólag a haza szülőtteiből állanak.

A hivatásos hadseregek világába most valami egészen új elem vegyül, tudniillik a hadsereg és az államfő közötti viszony. Az ország ebben az időben az uralkodó személyében testesül meg s az állam és uralkodója, legalább is kifelé, egy és ugyanaz. Ezzel az államfő személye és a hadsereg között a természetes összetartozás viszonya fejlődött ki. Itt kell keresnünk az uralkodó és a hadsereg között fennálló természetes, személyes kapcsolat forrását, amely napjainkig élt és működött, így pl. Anglia legkorszerűbb tüzérsége a XVIII. század óta a mai napig a „The Royal Artillerie Corps“ nevet viseli. A legfőbb hadúr és katonái közötti összefüggés ekkor vert gyökeret, nem pedig

abban az időben, amelyből olyan homályos jelzavak származnak, mint a hűbéri függés és zsoldos csapat és amelyben az ország hűbérurai zsoldos hadukat drágán eladták a császárnak s azután nem ritkán elárulták akkor, amikor éppen jó messze délvidéken tartózkodott.

Arra, hogy mennyire uralkodott a monarchikus eszme a katonáin, a legjobb bizonyság napjaink „császári“ hadserege, az osztrák hadsereg, amelynek különböző ajkú és sokfajta részét a legutolsó időkig a „császár“ tartotta össze. Természetes, hogy a szétforgácsolódás időszakában, a kis államok korszakában, a hadseregek belső élete éppen olyan különféleképpen fejlődött, mint az állami élet maga. Egyik helyen katonásdi játék, másutt néphaderő az eredmény; néphadsereg olyan értelemben, hogy a nép kezd az uralkodó hadseregében közvetlen szerepet játszani. A királyságnak a nép lelkében való szerepére jellemző, hogy Poroszország a leutheni diadalon újong, mialatt Páris kárörömmel tárgyalja Soubise herceg rossbachi vereségét.

A francia forradalom eszméi a hadvezetésben teljesen új korszakot kezdenek. Tudatosan mondom, hogy az eszmék, nem pedig az intézkedések, mert a francia forradalmi hadseregek nem teljesítő-képességüknek, nem is az ellenséges hadseregek tehetetlenségének, hanem a politikának köszönhetik sikereiket. A forradalom eszméit Napóleon érleli tetté, mert ő a nemzet erejét erős akarátának végrehajtására, nagy célokért vitte harcba.

Ellenfelei forradalmi eszmék és intézkedések nélkül nem tudtak vele szembeszállni. Ez a magyarázata Jenának, Austerlitznek, Moskvának, amíg végre Európa is ugyanolyan forradalmi erőket állított vele szembe. Mert mi volna egyéb Poroszország felemelkedése York, S t e i n, A r n d t, Gneisenau és Scharnhorst alatt, mint „bölc kézzel, megfelelő időben“ irányított forradalom? Mélyen felháborodva és felháborodásában ellenállhatatlanul védi Oroszország orosz voltát; még Ausztria hideg államművészetét is majdnem felmelegíti népei védekezni akarása és a spanyol nemzeti érzés adja a nagy hódítónak az első, soha többé be nem gyógyuló sebet.

Az eszmék harca véget ért és most már nyugalom állott be Európában.

A francia forradalom tovább is ható eszméi közül az általános hadkötelezettség megmaradt. Ez a gondolat különböző formában és különböző mértékben, de — Angliát leszámítva — Európa összes államaiban érvényesült. A világháborút is ennek az eszmének hatása alatt küzdöttük végig, amely elég erős volt ahhoz, hogy Angliát és Amerikát is hatalmába kerítse. Ez az eszme még most is uralkodik és a fegyverfogható férfiak keretén túl kiterjeszkedik a nép katonailag hasznosítható egész erejére.

Így gondolkoznak Franciaországban és hogy a mi hasonló gondolkozásunk következményeit megakadályozzák, Versailles megtiltotta nekünk az általános véderőrendszert.

Itt csak röviden óhajtom jelezni azt, hogy annak a katonának, aki a gyorsaságban, a mozgékonyaságban és a szellemben keresi a döntést, kételeyei támadhatnak, hogy ezek a tömeghadseregek ilyen döntésre alkalmasak-e és hogy nem múlnak-e ki a népek ismét a lövészárkokban? Ez a gondolat eltérítene bennünket attól, hogy a katonának az államhoz való viszonyát boncoljuk. Maradjon tehát nyílt kérdés, vajjon a katonát az általános szolgálati kötelezettség, vagy a kötelezettség önkéntes vállalása tette-e azzá, ami? De még ez után a hosszú, de talán nem felesleges bevezetés után se fogtuk fel a hadsereg lényegét, mert a hadsereg külön belső életet él, határozott feltételek és körülmények között.

A katona igazi ismertető jele az, hogy hivatása teljesítésében mindenkor kész életét is feláldozni. Más hivatásnál is fennállhat az a követelmény, hogy valaki kötelessége teljesítésében életét kockáztatja; minden férfiú kerülhet hivatásán kívül is abba a helyzetbe, hogy magát a végsőkig feláldozza, de egyiknél se az a hivatás lényege, hogy öljön és egyúttal maga is mindig legyen készen a halálra. Ha az igazi hadművészet az ellenfél megsemmisítésére törekszik, akkor a végrehajtó eszköznek is számolnia kell azzal, hogy megsemmisülhet. A katonaság lényegének ilyenén való felfogása arra jogosít, hogy mint valami egészen kivételes rendről beszéljünk róla. Az életért és halálért való felelősség az, ami a katonának sajátosságot, komolyságot és önérzetet kölcsönöz. Nemcsak a maga éle-

téért felelős, amelyet szintén nem könnyelműen, hanem csak kötelességérzetből szabad feláldoznia, hanem felelős egyszersmind bajtársainak és végül az ellenfélnek életéért is, akinek megölésére nem szabad elhatározása, hanem a hivatása készíti. A katona egyik legfontosabb ismertetőjele a magáért és másokért való felelősség érzése. Az önmagáért való felelősség megköveteli a hivatásában való legmagasabb belső és külső kiképzési fokot, hogy ne hiába hozza meg a legvégső áldozatot. A másokért való felelősség nem kevésbé fontos követelmény a katonával szemben.

A katona munkatere az ember, aki a tudományon, a technikán és az anyagon uralkodik. A hadsereg nem más, mint sok embernek ugyanazon komoly cél érdekében való egyesülése. Ez a körülmény a katonai rend tagjait egészen különleges kapoccsal köti egymáshoz s ezt az összetartást bajtársiasságnak nevezzük. Ez a fogalom sok és különböző dolgot foglal magában. Ha a felelősségérzetből indulunk ki, akkor a „mindenki mindenkiért“ követelményhez jutunk, mert a maga módja és állása szerint mindenki viseli a közös felelősséget mások jólétéért, tudásáért, teljesítményéért és életéért. Ebből fakad az idősebbeknek az a kötelessége, hogy mint vezetők és előljárók tanítsák, képezzék az ifjúbbakat, tanítványaikat és alárendeltjeiket és gondoskodjanak róluk. Az utóbbiaknak pedig az a kötelessége, hogy öntudatosan, önként vessék alá magukat feljebbvalóik parancsainak. A szeretet és bizalom a bajtársiasság két nagy összetevője.

Parancsolás és szófogadás a hadsereg ismerető jele. Mindkettő nehéz. Minél értelmesebben és okosabban parancsolunk, minél nagyobb belátással és bizalommal engedelmeskedünk, annál könnyebbé válik mindkettő. Az emberi természetben rejlik, hogy sokaknak egy cél érdekében való összetartásához kényszer kell. Így a fegyelem a hadseregtől el nem választható elem, amelynek foka és fajtája derekasságának legjobb fokmérője. Minél önkéntesebb a fegyelem, annál jobb; de csak az a fegyelem állja ki a veszély órájában a próbát, amely szokássá és természetszerűvé vált.

Az összetartozás érzete kifelé is megnyilvánul, így keletkezett a formaruha viselésének joga, amely a különleges rend jelvényének tekinthető. A formaruha a katona felelősségére emlékeztet, ez a belső bajtársiasság külső jele, ez támogatja és bizonyítja a fegyelmet.

Most végül állítsuk bele ezt az ilyenné vált és alakult hadsereget az államba.

Miután már ilyenformán kifejtettük a hadsereg sajátosságait, tegyük hozzá nyomatékosan azt is, hogy a hadsereg a nép egy része s kell, hogy ezt érezze is. Ma csakis nemzeti jellegű hadseregekre gondolhatunk, amelyekben a nép összes sajátosságai visszatükröződnek. Azok a súlyos követelmények, amelyeket a hadsereggel szemben támasztunk, vagy arra jogosítanak, hogy a fegyverfoghatók javát válogassuk benne össze, vagy arra, hogy az általános hadkötelezettség alapján szolgáló minden egyes katonától megkívánjuk, hogy felelős-

ségérzete és emberi értéke katonáskodása alatt fokozódik. A hadsereg „nemzeti“ mivoltából azonban az következik, hogy alkotóelemeit a nép valamennyi rétege adja. Ez a hadseregnek is javára válik, mert a hozzáfűzött követelmények olyan különfélék, hogy ezeknek csakis a különböző néprétegekből összetett hadsereg felelhet meg. A hadseregben mind a legmagasabb szellemi, mind a legnagyobb fokú testi teljesítőképességnek egyaránt tere nyílik. Egyiket őseitől örökölt hajlama hajtja a hadsereghez, a másik a legszívesebben az államnak ebbe a legközvetlenebb szolgálatába szeretné állítani tehetségét és tudását. Vannak, akik férfierejüket és értéküket akarják latbavetni. Ezt a tábori élet mozgalma, amaszt, a hadigép vagy a ló érdekli.

„Αὐτός γὰρ ἐπέλασται ἄνδρα σιδῆρα.“

A vas az embert vonzza.

Az ilyen összetétel, a nép minden rétegével való benső kapcsolat s a nép sorsával való együttérzés, megóvjá a hadsereget attól, hogy „Kaszt“ legyen, „rend“ helyett.

A hadsereg ne legyen állam az államban, hanem minden erejét annak szolgálatába állítva, magának az államnak hű képmása legyen.

A minden törzsből és rendből összetett hadsereg észszerűen testesíti meg az állam nemzeti egységét és így az állam épületének legerősebb oszlopává válhatik. Kifelé azzal biztosítja az állam fennállását, hogy kész az ellene irányuló támadást elhárítani s ezzel az állam önfenntartó akaratának is kifejezője. A különböző érdekek vitájában a hadsereg

ad az állam szavának nyomatékát. A hadsereg keretén belül, minden egyénnek be kell az egészbe, tehát az államba, illeszkednie s így megszületik az egyén felelőssége az egészszel szemben.

Az országon belül a hadsereg az összes államellenes törekvésekkel szemben az állam akaratának és hatalmának megtestesülése s ezzel az állam rendjét is biztosítja.

Épp úgy, mint az állam, a hadsereg sem önmagáért van, hanem mindkettő forma, amelyben a nép élni akarása megnyilvánul.

A hadsereg és állam között fennálló viszonyról fogva mindkettőre jogok és kötelességek hárulnak.

A hadseregnek az állammal szemben első kötelessége az, hogy belső és külső értékének növelése útján legmagasabbfokú teljesítőképességre törekedjék, mert ezzel egyszersmind az állam hatalmát és tekintélyét is fokozza. A hadsereg továbbá arra is köteles, hogy az állam gépezetébe illeszkedve, alárendelje magát az állam érdekének. Egészséges állami szervezetben a legfőbb államhatalom — bármely kormányforma legyen is az — a jog, törvény és alkotmány határain belül, az állam összes eszközeivel, tehát a hadsereggel is rendelkezik. így ez, sajátosságának megfelelően, első szolgájjá válik az államnak, amelynek egyik alkotó része is. Ezzel szemben a hadsereg jogosan megkövetelheti, hogy az állami életben való részvételét teljes mértékben méltányolják. A hadsereg az őt vezető állam, tehát az összesség alá van rendelve, de nem lehet alárendelve, vagy utána sorolva az állami szervezet egyes

részeinek. Ezzel elérkeztünk ahhoz, hogy az államnak mi a kötelessége a hadsereggel szemben? A hadsereget fejlődésében és saját benső életében szabadon kell hagyni, legalább annyira, amennyire ez a szabadság az állam összességébe beilleszthető. A bel- és külpolitikában a hadsereg képviselte katonai érdekeknek éppen olyan teljes létjogosultsága van, mint egyéb állami szükségleteknek. A legfelsőbb állami vezetés feladata, hogy ezeket egymás között kiegyenlítsse. A hadsereg mivoltának, mint az állam legtisztább és legérzékenyebb képmásának helyes felismerése esetén, az államnak el kell ismernie azt is, hogy hadseregében magamagát becsüli meg és hogy a hadsereg tekintélyével áll vagy bukik az állam tekintélye is. Ha a hadseregtől azt követeljük, hogy elismerésre méltó legyen, akkor az államtól is el kell várni, hogy a nyilvános életben biztosítsa hadseregének és képviselőinek az őket megillető helyet és minden támadással szemben meg is védje őket. Nagyon természetes, hogy ennek a nagybecsülésnek anyagi téren is érezhetőnek kell lennie, mert az államnak nemcsak engedelmes, hanem megelégedett szolgálókra van szüksége. Minél nagyobb a követelmény és a teljesítmény, annál nagyobb legyen a jutalom is. Ezt a gazdasági törvényt a hadsereg és állam közötti viszonynál se hallgathatjuk el. Az bizonyos, hogy a katona nem a zsoldért szolgál, de nagyon esztelenül cselekszik az az állam, amely leghűbb és legértékesebb szolgáját a napi élet gondjaitól a lehetőség szerint nem szabadítja meg.

Tehát — az imént felvetett kérdésekre visszatérve — mit követelek a hadseregtől? Alkotmányos szellemet. Mit követelek az államtól? Azt, hogy szeresse *a* hadseregét.

Még valamit! Megkíséreltem tisztán politikai szempontból megvilágítani tárgyamat.

Ügy, ahogy én értelmezem, a hadsereg politikus legyen, de csak az állameszme felfogásában. De semmi esetre se legyen pártpolitikával megmételyezve. „Senki se nyúljon a hadsereghez!“ kiáltom az összes pártoknak. A hadsereg az államnak szolgál, de csakis az államnak, mert ő az állam maga.

Korszerű lovasság

Gondolatok kiképzése és alkalmazása körül

A jelszavak halálosak. Ez különösen a katonai életben igaz, ahol az kellene, hogy minden tantétel higgadt és világos eszmemenet gyümölcse legyen, mert alkalmazása élet és halál fölött dönt. Már maga a kötelesség érzete is arra indítson mindenkit, hogy katonai kérdésekben a népszerű jelszavak majmolásától tartózkodják. Ilyen jelszó az is, hogy a lovasság nélkülözhető. Ha ehhez hozzávesszük a másodikat a „motorizálás századáról“ szólót, akkor arra az ösvényre jutunk, amely egy fegyvernem megszüntetéséhez visz, korszerű fejlesztése helyett.

Mi az oka annak, hogy olyan sokan idegenkednek a lovasságtól? Legközelebbi oknak a porban járó ember érhető és meggyökeresedett ellenszenve látszik, a látszólag fáradság nélkül és gondtalanul mellette ügető lovassal szemben. Vagy talán sokakat idegesít az a nimbus, amely a lovat és lovast a legrégebbi idők óta körülveszi; ezek annak az időnek utolsó emlékeit látják benne, amikor a katonaságot még fény és csillogás övezte. A lovasszázadokban a lovagkor maradványait látják. Persze más hangok és hangulatok is vannak. A lovastornák alkalmával örömrivalgás fogadja lovasezredekink mutatványait és sokan örülnek, amikor a sűrke formaruha viselőit, mint egykor a cifra uniformisét, ismét az arcvonalban látják. A virágzásnak induló vidéki lovasegyletek felébresztik és fejlesztik a kedvet a nemes lóval való foglalkozás-

hoz. A lovasezredek nem panaszkodhatnak, hogy nincs elég önkéntesük. Figyelemreméltóak az ilyen különböző felfogások. Annyival is inkább, mert könnyen nyilvánosságra jutnak, sőt a parlamentbe is útat törnek maguknak. Ott pedig kapnak rajtuk, hogy a takarékoság különben helyes elvét, a lovakon és abrakjukon valósíthassák meg. A katonának és a katonai felfogásnak nem lehetnek döntő jelentőségűek az ilyen okok. De mi az oka annak, hogy még egyes katonai körök is kétkednek a lovasság életrevaló voltában? A becsmérlő bírálat oka — részben a fegyvernemek között lappangó, vagy nyíltan mutatkozó ellentétben, vagy mondjuk ki nyíltan — irigységben kereshető. De az is lehet, hogy ezzel az idegen fegyvernemmel nem tudnak mit csinálni, mert nem ismerik a természetét. Mindezeket az okokat mellőzve, forduljunk most komolyabb kérdések felé.

A nagy zárt lovastestek alkalmazásának kora, a tüzelő fegyverek mai fejlettsége mellett lejárt. Mire valók tehát a lovashadosztályok? Igaz, hogy a csaták sorsát eldöntő lovasrohamok ideje már letűnt, de ez a megállapítás nem mai keletű. Hogy erre rájövünk, nem volt szükség háborús tapasztalatokra. Ezt minden gondolkozó katona világosan látta, már régen a háború előtt. Az, hogy az ilyen alkalmazás lehetetlen voltát nem mindenütt ismerték fel s így lovasságunkat a háború előtt részben egyoldalúan képezték ki, nem tanúskodik arról, hogy belső értéke nincs. Éppen így nem szól a lovasság ellen az sem, hogy a lovashadosztályok nincsenek

a korszerű feladatoknak megfelelően szervezve és jól felszerelve. Az ily hibákból könnyű volt tanulni és senki se gondolt arra, hogy az újonnan szervezett német lovasságot zárt lovasharcra tanítsa. Szervezés dolgában gúzsban volt a kezünk.

Nyomósabbak azok az érvek, amelyeket a háború lefolyásából merítettek. Az bizonyos, hogy lovashadosztályaink, a világháború elején, amikor az arcvonalak még nem merevedtek meg, nem váltották valóra azt, amit tőlük vártunk. Okosabb lett volna, ha ahelyett, hogy céltalanul szétforgácsoltuk őket, vagy az arcvonal előtt s erődített vonalak és hegységek ellen alkalmaztuk, a szabad jobbszárny előtt, vagy mögött egyesítjük őket. A zárt állásharcban a lovashadosztályoknak nem volt működési tere s az erőszükséglet természetes folyamánya volt, hogy őket is lövésosztályokká alakítva át, gyalogságként alkalmazták. A korszerűen iskolázott, felszerelt és vezetett lovasság csakis akkor játszhatott volna ismét szerepet, ha a nyugati áttörés sikerül. Keleten, ott, ahol a harcviszonyok és terep sokszor alkalmasabbak voltak, hasznos munkát végeztet a lovasság. Erre vonatkozóan csak P o s e k t b k. tanulságos írásaira utalhatok.

A felületes szemlélő vajmi könnyen, de hamisan is következtet a világháború tapasztalatai nyomán arra, hogy a lovashadosztályok immár fölöslegesek, vagy éppenséggel károsak. Csakis akkor volna helyes ez a felfogás, ha elhitetnők magunkkal, hogy a jövő háborújában megismétlődik mindaz, ami most történt s a népek újra a lövészárókba

ássák magukat. Aki azonban tudja, hogy az állás-harc a valódi háború ellentéte, amely az anyagilag gyengébb fél hosszadalmas megőrlésére visz ugyan, de soha se juttat el a katonai értelemben vett vég-célhoz, vagyis a döntő és megsemmisítő győzelem-hez; aki tehát ezentúl is a mozgóharcban keresi a sikert, nem mond le arról a fegyvernemről, amely-nek éppen a mozgékonyság az éltető eleme.

A repülő a lovasság mellé, de nem a lovasság helyébe került. A légi felderítésre más, új felada-tok hárulnak, amelyeket a földi felderítés eddig meg nem oldhatott. A kétféle felderítés területének határain mindkét fegyvernem szerzetté eredmények kiegészítik egymást. A közeli felderítés a lovasság feladata, amelynek szemét a felhős ég sem homályo-sítja el. A repülőrajokkal válllvetve a lovashad-osztály új erőre kap.

A hadseregek motorizálása a katonai fejlődés-nek egyik legfontosabb kérdése; de ez is jelszó lett az avatatlanok és céhbeliék szájában egyaránt. Egyes próféták már látni vélik, mint változnak egész hadseregek páncélos gépekké s mint pótolja majd a lovast a motoros harcos. Ennyire még nem vagyunk és jól tesszük, ha az adott viszonyokkal számolunk, hogy a jelen és a közeljövő követelmé-nyeinek megfelelhessünk. Természetes, hogy nem fogunk és nem is szabad elzárkózni a földi motor fejlődésének és katonai használhatóságának szem-meltartása elől. De alkalmazásához elméletileg és amennyire módunkban áll, gyakorlatilag is szerez-zük meg a kellő alapot és óvakodjunk attól, hogy

a használhatót, a meglévőt és kipróbáltat, a jövőbeni lehetőségei kedvéért elhanyagoljuk. Röviden csak annyit mondunk, hogy egyelőre nemcsak az utak, hidak és hegységek állják útját a gépkocsi tömegben való alkalmazásának, hanem határt szab ennek az is, hogy a hozzávaló anyagot gyorsan beszerezni vagy pótolni nem tudjuk. A gépkocsinak katonai szempontból két feladata van. Az első az, hogy új fegyvernemet alkosson, a második pedig az, hogy lövegek és anyagok szállítására szolgáljon. A harcokból a gyalogság, lovasság, tüzérség mellé új csapat kel életre, de anélkül, hogy ezek bármelyikét is pótolhatná. A szállító gépkocsik helyesen és kellő mértékkel alkalmazva, a lovashadosztályok erejét fokozhatják és kell is, hogy fokozzák.

A talány megfejtése tehát az, hogy a technika eredményeit a már meglévőnek fejlesztésére és modernizálására kell felhasználni, ahelyett, hogy az élő helyébe holt anyagot tennénk. Az élő a lovasságunk, amelyet sajátosságának teljes megóvása mellett, korszerű szellemben kell a tökéletesség legmagasabb fokára emelnünk.

A háború utáni első időben, amidőn minden összeomlott és mindent újjá kellett építeni, csodálatos szervezési javaslatok bukkantak fel. A belső harcok alkalmával rögtönzött és mindenféle fegyvernemből kevert ú. n. repülőosztágokból, egyesek azt következtették, hogy a jövőbeni hadsereg is majd ily alakulatokból tevődik össze, amelyeket sem kiképezni, sem pedig komoly háborúban alkalmazni nem lehet. Még az egységes katona gondolata is fel-

merült, akinek mindent kellett volna tudnia, de valóban semmit sem tudott volna. A versaillesi diktátum, amely hadseregünk szervezését részletesen megszabta, az ilyen és hozzá hasonló eszméknek gyorsan véget vetett, bár az ily véget senki sem óhajtotta. Ez a béke nekünk 7 gyalog- és 3 lovasadosztályt, vagy más szóval 21 gyalog- és 18 lovasezredet hagyott meg. Az bizonyos, hogy ez az arány feltűnő. Hogy ellenségeink miért éppen így állapították meg, azt nem tudhatjuk, de hogy nem a mi érdekünkben történt, az valószínű! Én sohase sopánkodtam rajta, hanem megkezdtem a munkát azzal az elhatározással itt is, mint sok más esetben — „to make the best of it“ — vagy más szóval a lovashadosztályokkal szemben olyan magasra fokoztam a követelményeket, amennyire csak lehetett s kiképzésük érdekében megtettem mindent, amire az eddigi tapasztalatok tanítottak és amit korlátolt eszközeink megengedtek. Most tehát röviden vázolólok azokat a gondolatokat, amelyek engem irányítottak.

Legelőször azt a tételt hangoztatom, amelyet mindjárt kezdetben a lovassághoz intéztem: hogy az összes katonák között a lovasnak kell a legtöbbet tudnia, mert a tőle el nem választható lovaglason és lovas tudáson kívül, más fegyvernembeliek dolgát is tudnia kell. Súlyos követelmény, de a katonai hivatás eszményeket kíván.

Elsősorban arról volt szó, hogy a lovas szellemet fenntartsuk és ahol kellett, felébresszük. A fegyvernem testületi szelleme valami egészen külö-

nős dolog. Minden fegyvernem tartsa magát a legelsőnek. Ebből egészséges verseny származik. A kinövéseket hamar fel lehet ismerni; ezeket a vezető idejében és óvatosan nyesse le. Azonban nem szabad minden fiatalos elbizakodottságon felingerülni, mert ennek maga az élet a legjobb ellenszere mindennapi követelményeivel együtt. Ne bántsuk valamely fegyvernem önérzetét, hanem gondoskodjunk arról, hogy a többiek is éppen olyan büszkék legyenek. A ló nem nemesíti az embert, hanem az ember nemesíti a lovat, a fegyvert és a gépet. Csakis a teljesítmény határozza meg, hogy minek mi az értéke.

Minden fegyvernemnek magától kell fejlődnie és képződnie. Az első újjáépítés idejében a lovas ezredekhez más fegyvernembeli tiszteket is osztottak be, hogy a tisztikar nehéz és fájdalmas csökkentését lehetőleg valamennyi fegyvernemre egyformán oszthassuk fel, mert a gyalogság és tüzérség aránylag sokkal nagyobb mértékben fogyatkozott meg, mint a lovasság. Ez csak átmeneti és szükségparancsolta rendszabály volt. Az egészséges és természetes fejlődés megköveteli, hogy minden fegyvernem, legalább is az ezredparancsnokig bezárólag, feltétlenül maga termelje a vezetőit. Egy gyalogos soha sem lehet jó lovasezredparancsnok, bármilyen jól ül is a lovon. Talán még a lóhoz is többet érthet, mint számos lovas ember; de neveléséből és kiképzéséből mindenkor hiányozni fog a tapasztalat, amelyet csakis sok éves gyakorlat hozhat meg. Megtanulhatja ezrede vezetését a harcban, de azt

nem, hogy az ezredet hogyan kell a harcra kiképezni. Alantasai előtt nem lesz tekintélye és azoknak se lesz hozzá bizalmuk, pedig ez a legfontosabb mind a háborúban, mind békében. A rossz kiképzés jele volna, ha a lovasságnak nem lenne mindig alkalmas várományosa a megüresedő ezredparancsnoki helyekre. Óvakodjunk tehát alkalmi kísérletektől, amelyek csak megértés és jóakarathiányára mutatnak, vagy pedig a rangviszonyok kiegyenlítésére irányulnak.

Valamely fegyvernemen belül, az ezredparancsnokig bezárólag, elvileg a tudatos egyoldalúság jellemesse a kiképzést. Ez nem gátolja azt, hogy a tiszt idejekorán és szolgálati állásának növekedésével a többi fegyvernem mivoltát is megismerje, amelyet az iskolában kapott közös alapkiképzéssel és a többi fegyvernemhez való időleges beosztással, de nem sematikus ide-odahelyezéssel érhetünk el.

Aki gyalogosként vagy lovasként kezdte, az úgy is végezze pályafutását, hacsak külső körülmények kivételre nem kényszerítenek. Csakis a tábornokoktól kívánhatjuk meg, hogy valamennyi fegyvernem fölött álljanak. Ebből az következik, hogy különösen alkalmas tábornokok, akik más fegyvernemből származnak ugyan, nagyobb lovas-testek vezetését is átvehetik, mert itt a vezetés és általános harcászati kiképzés a fődolog s a tulajdonképeni lovaskiképzés csak másodrangú. De a szabály az legyen, hogy a lovashadosztály parancsnokok is a lovasságtól származzanak. Az ezred- és hadosztályparancsnoki állás közötti hézag, amely

úgy támadt, hogy a békeszerződés lovas dandárparancsnoki helyet nem engedélyezett nekünk, célszerűen és hasznosan akként tölthető ki, hogy a sorra kerülő parancsnokokat más fegyvernemhez osztjuk be, vagy egyéb ideiglenes állást adunk nekik.

Minden fegyvernem természetes követelménye az, hogy a pótlást maga választhassa és képezze ki. Az ezredparancsnoknak a tisztek pótlása terén korlátlan szabadságot kell adni. Ha nem jár helyes úton, akkor nem jól tölti be az állását s így nem is szabad otthagyni.

Alkalmas jelentkező van elég s így a parancsnok kiválogathatja a leginkább megfelelőket. A kiválogatásnál csakis a fegyvernemnek, különösen pedig ezredének érdekei irányítsák. Merőben helytelen volna és csak a pótlás minőségét rontaná, ha felsőbb helyről feloldanák az ezredparancsnokot ettől a felelősségtől és az egyes személyek értékelése helyett más körülmények játszanának szerepet.

Az, amit mondtam, természetesen nem csak a lovasságra vonatkozik, hanem a többi fegyvernemre és értelemszerűen a legénység pótlására is érvényes.

Ha már most a lovasság kiképzésével akarunk foglalkozni, akkor azt látjuk, hogy a feladatok súlyos volta a kiképzésben is nagy erőfeszítést kíván. Ez elsősorban a felsőbb vezetők kiképzésére vonatkozik. Már a háború előtt is nehéz volt a felsőbb lovas vezetők gyakorlati iskolázása, mert ritkaság volt a nagyobb seregtestek összevonása.

Ritkán volt tehát alkalom arra, hogy az ilyen nagyobb seregtestek vezetését és alkalmazását gyakoroltassuk. Erészbem a helyzet ma annyiban javult, hogy a költséges lovascsatákat már nem kell gyakorolnunk. A nagyobb lovastestek minél gyakoribb összevonása azonban ezentúl is szükséges lesz, még pedig a növekvő hatótávolság következtében fokozott mértékben. A csapatgyakorlóterek a harcképzésre, kellő csere esetén, általában elegendőnek bizonyulnak; de a lovasságnak a hadműveleti feladatokra való előkészítése végett, híradó eszközökkel, motoros kötelékekkel és repülőkkel egyetemben, a szabad terepre kell mennie. A harcot, amely a többi fegyvernemekkel szorosan összefügg, a lovasezredek a gyaloghadosztályok gyakorlatain szerepelve gyakorolják. A főbb lovastisztek gyakorlati képzettségét az ilyen nagygyakorlatokhoz vagy más fegyvernemek gyakorlataihoz, továbbá különleges tanfolyamokra való beosztás útján fejleszthetjük, ha csapatuk nem is vesz abban részt. A széles keretben mozgó vezérútazások és hadijátékok, a szűkebb keretek között mozgó lovas harcászati útazások elég alkalmat nyújtanak az elméleti oktatáshoz, amelyet kinek-kinek a hadtörténelem tanulmányozásával kell kiegészítenie. Ennél a tanulmányozásnál rámutatok valamire: A hadtörténelem éppen a lovasság alkalmazására ad számos tanulságos példát. Csupán arról van szó, hogy a külsőt, a változót, az állandótól elválasszuk. Az alkalmazás vezérelvei ugyanazok maradnak, de a megváltozott viszonyokhoz kell simulniok.

Mindenből lehet tanulni, a hibákból is. De ne tartsuk elődeinket butábbaknak, mint mi vagyunk, csupán azért, mert nekik nem voltak meg a mi tapasztalataink és találmányaink. Ne dobjuk „csőrömpölő“ lovasszázadainkat, Nagy Frigyes módjára, a csata estéjén az ingadozó ellenségre. A modern Seydlitz az ő mozgékony, tüzifegyverrel jól ellátott, a kellő pillanatra megőrzött lovasságával megfelelő időben az ellenség oldalába és hátába tör, hogy az előnyomuló többi fegyvernemmel vállvetve meghozza a végső döntést. Az új Napóleon lövészekkel, motoros nehéz tüzérséggel és repülőkkal megerősített lovashadosztályai megelőzik a Jenánál megvert porosz csapatokat, hogy az Odera mentén végső csapást mérjenek rájuk. Az újabb időkben az amerikai északi és déli államok közötti harcokra (1861—1865.), a legújabb időkben pedig Budjeni orosz lovasságának és végül a török lovasságnak a görögök elleni tevékenységére.

A lovas vezetőtől, mint egyébként minden tábornoktól is azt kell követelnünk, hogy pályafutása végeztéig ne csak tanárnak, hanem tanulóknak is érezze magát, sőt most még inkább, mint a háború előtt.

A tulajdonképpeni lovas szakkiképzésnél a lovaglás elsajátítása kerül előtérbe. A ló kezelése és használata ugyan nem csupán a lovasság, hanem az összes fegyvernemek feladata is, de a lovasságnál különösen fontos szerepet játszik. A katonai lovaglóoktatás célja nemcsak az, hogy a lovast és vele a fegyverét is a kívánt helyre szállítsuk, ha-

nem az, hogy a lovas a kiszemelt helyet az elgondolható legnagyobb biztonsággal, gyorsasággal és lovának lehető kímélésével érje el. Ehhez az kell, hogy a lovas és a ló egyaránt alapos és szakszerű tanításban részesüljön. Lehet futtában kiképzett lovasokat is tanulatlan lóra ültetni s bizonyos katonai célokra felhasználni; de ez nem lovasság. Lovasságot hevenyészni nem lehet és a lovas fegyvernemhez fűzött követelményeknek „Milizlovasság“ soha nem felelhet meg.

A lovaglás tanításánál a lóanyagon kívül a lovaglótanár megválasztása is döntő jelentőségű. Az alkalmas oktatók összeszedése a mi új lovasságunknál eleinte igen nagy nehézségbe ütközött. Ezek a nehézségek ma már nagyjából megszűntek. A lovaglás művészetében való haladás örvendetes és szembeszökő. Az ember és ló szakszerű kiképzésének eszközét, a pályán való „dressura“ értékét, amelyben egyesek kételkedtek, ma már ismét teljes mértékben elismerik, anélkül, hogy be ne látnák azt, hogy ez nem öncél, hanem eszköz a cél — a tereplovaglás — érdekében. Az egyenkint való lovaglásnak, az osztagban való lovaglással szemben, fokozott fontosságot tulajdonítanak, mert rájöttek, hogy ellentétben a korábbi időkkel, a harci értéket nem a zárt osztag, hanem az egyes lovas adja. Ilyen értelemben örvendeni kell azon, hogy a lovasság oly mérközéseken vesz részt, amelyeknél az iskola-lovaglásban és ugratásban kell nagy teljesítményre törekednie. Emellett nem szabad elfeledni, hogy itt is — mint minden sportágnál — katonai értelem-

ben, a lovas kiképzés érdekében, nem maguk az egyéni eredmények, hanem az ily nagy teljesítmények utáni törekvésben elérhető átlageredmények értékesek. Nagyon fontos a szabadban való lovaglás. A semmi mással nem pótolható versenylovaglásban — természeténél fogva — csak kevesen vehetnek részt; de kitűnő eszköz a vadászlovaglás is, a tereplovaglásnak vele rokon többféle fajtájával együtt.

Csak örvendetes, ha ezeken, a tiszteken kívül, minél több altiszt és közember is részt vesz. Igen kívánatos volna a hadseregben a polo-sportot is meghonosítani! Ennek a nagy költség az akadálya mindaddig, amíg a ponianyag dolgában külföldre vagyunk utalva. A most fennálló nehézségeket ki lehetne küszöbölni, ha sikerülne a könnyű keletporosz tájfajtából polo-játékra alkalmas lóanyagot tenyészteni és ha azoknak, akik ebben a sportban résztvesznek, szolgálati lovat lehetne rendelkezésére bocsátani. Arra egyáltalán nincs szükség, hogy az ilyen katonai teams azonnal nemzetközi játékosokkal versenyezzen, de a lovasságon belül ezt a sportot igen hasznosan lehetne fejleszteni. Egyébként a nemzetközi mérkőzéseken való részvétel igen helyes, de természetesen szakszerű felügyelettel és az ilyen alkalmaknál különösen szükséges tapintattal párosulva. De azzal tisztában kell lenni, hogy a hadseregnek ilyen sportszereplése megfelelő jóakarattal és anyagi támogatás nélkül nem lehetséges. Egyáltalán nem kívánatos, hogy a lovas magánsegítség-től függjön, vagy hogy a lovaglás zsebbeli kérdéssé váljék. Ehhez természetes kellék az a meggyőződés,

hogy a lovassport nem magánluxus, hanem a hadsereg kiképzésének el nem engedhető tényezője.

A lovas kiképzésnél külön említést érdemel a lovasságnak úsztatásban való kiképzése, amelyet a rendelkezésre álló segédeszközök kihasználásával olyan fokra kell emelni, hogy a középeurópai folyamok legnagyobb része ne legyen akadály lovastesetek előtt.

A lovaglásban való kiképzés fejezetét nem zárhatom le anélkül, hogy ki ne emeljem, hogy a német lovasság mindazt, amit lovas kiképzésében minden nehézség ellenére ismét elért, első szemlélője v. Poseek lovassági tábornok megértésének, munkásságának és példaadásának köszönheti.

A lovaglás célja az, hogy az ellenséget fegyverrel gyorsan megközelítsük. Ha a lovas a lóról leszáll, gyalogossá válik, tehát alig mentesíthetjük őt a gyalogság bármelyik feladatától, sem ami a fegyver alkalmazását, sem ami a terep kihasználását illeti. Lovas harcnál a fejlődés gyorsabb és az előkészítő tevékenységre kevesebb idő marad. Ez a követelmény inkább a vezetőt, mint a lovast érinti. A karabéllyal és a könnyű géppuskával való kiképzés és a nehéz fegyverekkel való együttműködés döntő jelentőségű marad, amelyet a lovasharc épp oly kevésbé nélkülözhet, mint a gyalogság harca. A nehéz géppuska még a lovasharcban is kimagasló szerepet játszik.

Egészen különleges dolog a lovasság tűzharca. Alkalmazásánál már eleve számoljunk azzal, hogy a harcot a cél elérése után meg kell szakítani s más

helyen ismét meg kell kezdeni. A lovasság a támadást ritkán hajtja végre órákig tartó küzdelemmel a végső befejezésig, mint a gyalogság. Ez a körülmény megengedi, hogy a lovasság, a mélységi tagozás rovására, nagyobb szélességbe terjedjen. Döntő jelentőségű a lóháton való mozgásból a gyalog fejlődéshez való átmenet. Rendszerint így kell eljárni: Az ellenséget, amennyire a helyzet és a terep engedi, lovon kell megközelíteni, de nem annyira, hogy a gyalog való fejlődés kérdésessé váljék. A vezetékllovak felállítása igen fontos. Ezeknek nem szabad veszélybe kerülniük, mert elvesztésük a lovasságot a gyorsaság fegyverétől fosztja meg, de viszont nem is szabad őket olyan messzire elhagyni, hogy csak felesleges idővesztéssel legyenek elérhetők.

Békebeli gyakorlatoknál különösen meg kell követelni, hogy a vezetékllovak és csapatjárművek helyesen legyenek felállítva, mert itt az ellenséges tűz nem ellensúlyozza szemléltető módon a kényelemre való törekvést. Különösen az követel sok erélyt és képzelőtehetséget, hogy a repülők esetleges támadását figyelembe vegyük, noha repülők nem is szerepelnek.

Időnkint és alkalomadtán ajánlatos lehet ugyan, hogy a tűzharcban való kiképzéshez a gyalogságtól kérjünk támogatást, de a lovasságnak mindamellettt arra kell törekednie, hogy ezen a téren is teljesen önállósítsa magát.

A lovasság és könnyű tüzérség összeköttetése régi keletű. Erről sokat lehetne mondani, de nagyon

messze térítene. Rá kell azonban mutatnom arra, hogy a lovas hadosztályt a nehéz, messzehordó ágyúk tüze épp olyan hatásosan támogatja feladataiban, mint ahogy számos ilyen feladat közepes és nehéz tarack- vagy mozsártűz nélkül a kívánt gyorsasággal nem oldható meg. A lovasnak kötelessége tehát, hogy ezekkel a fegyverekkel megbarátkozzék s hogy mozgási képességüket, alkalmazásukat és hatásukat megismerje!

A műszaki kiképzés — a lovasság utászainak és különleges utászosztagainak kiképzése — első sorban a mozgékonyság fenntartása és biztosítása szempontjából fontos, tehát főleg az akadályok, vízfolyások áthidalására, utak kijavítására és építésére irányuljon, hogy a motoros alakulatok is követhessék a lovasságot. A robbantásban elért gyakorlatnak sem szabad veszendőbe menni.

A lovasság legfontosabb kiképzési ága a híradó szolgálat. Ezen a téren a háborúban egészen új tapasztalatokat gyűjtöttünk; azóta nagyot fejlődünk s így igen nagy lehetőségek előtt állunk, amelyek nem utolsó sorban a lovasságnak válnak hasznára. Mindez elegendő ok arra, hogy a lovas a híradó szolgálat minden ágával behatóan foglalkozék. Ebben a szolgálatban a személyi és tárgyi műszaki kiképzés nem lehet elég alapos. A híradó eszközök alkalmazására, az ezredtől lefelé, központra van szükség, ahonnan az összes szálak kiindulnak s ahol ismét összefutnak. Csakis így biztosíthatjuk az összes emberi és műszaki eszközök, járőrök, repülők, távíró, távbeszélő és rádió annyira szük-

séges együttműködését és takarékos alkalmazását. A vezető az ő híradásvezetőjével épp olyan szorosan együtt dolgozik, akár csak tüzérezetőjével. A kiképzés kisebb, vagy nagyobb keretek között végrehajtott híradógyakorlatok alakjában történik, amelyeket a személyzet gondos egyesiképzése és a térképen végrehajtott gyakorlatok előznek meg.

A német lovasság a lovas- és repülőfelderítés összeköttetését, sajnos, csak elméletileg gyakorolhatja, de szükséges, hogy a lovasság a repülőfegyvernem sajátosságait és teljesítőképeségét megismerje, hogy célravezető feladatokat adhasson neki. Ez a felsőbb lovasvezetőnek ismét új és fontos munkateret nyit meg. A két felderítő eszköz összeköttetése fogja megmutatni azt, hogy hogyan egészítsék ki egymást, miként érintkezzék tevékenységük határa, amely sokszor egymásba fonódik. Ez azt is bizonyítja, hogy az egyik fegyvernem a másikat nem pótolhatja teljesen soha.

Ma a katonai szervezés terén is a motoros járművek rohamos terjedésének idejét éljük. A csapatok motorizálásának kérdését itt nem akarjuk és nem is lehet fejtegetni. Minthogy azonban a motorizálás alapján a mozgékonyság fokozását szolgálja, ez a körülmény elsősorban a lovasságot érinti. Az a törekvés, hogy a nehéz fegyverek a lovasságot megfelelő ütemben követni tudják, mindig nagyon fontos volt s most fokozott jelentőségűvé válik, ha egyrészt a lovasság tüzerejét, másrészt önállóságát is növelni akarjuk. A lovasság szempontjából tehát különösen fontos az, hogy

elméleti tanulmányozás és gyakorlati kísérletezés útján megállapítsuk, hogy manapság mennyire lehet erre a motoros vontatásra számítani; mit várhatunk az ilyen alakulatok teljesítőképességétől; hogyan alkalmazzuk őket és mindenekelőtt, hogy tevékenységük a lovasságéval miként kapcsolható össze. A gépkocsizás és a motoros vontatás ismerete tehát a lovaskiképzés egyik újabb oldala lesz.

A kiképzést tárgyaló rövid gondolatmenetet nem zárhatom le anélkül, hogy ne hangsúlyozzam azt, hogy milyen alapvető fontosságú a csapat tulajdonképpeni nevelése, vagyis az, amit mi tágabb értelemben vett belső szolgálatnak nevezünk. Az egyes ember jellemképzése, belső szellemi képességének fokozása, az altisztikar nevelése, a tisztikar vezetése, mindezek oly kérdések, amelyek nem a lovasság sajátos szükségletei. A legénységről való gondoskodás a szolgálat alatt és azután, az összes fegyvernemeknél egyformán fontos követelmény. Ha a szolgálatnak ezt az oldalát itt felemlítem, ezt azért teszem, hogy óva intsek mindenkit attól, hogy a sokoldalú kiképzés és a napi szolgálat változatossága miatt, a nevelés és gondoskodás megrovidüljön. A lovasságnál a ló gondozása teljes joggal és a felelősség teljes súlyával áll a legelső helyen, mert a ló nemcsak az ő gondjaira bízott értékes anyag, hanem mindenekelőtt fegyver, amelyet ép állapotban fenntartani becsületbeli kötelessége. A sokat ócsárolt istállósolgálat ebből a szempontból eszményi magaslatra emelkedik. Valóságos öröm a világos, tiszta, jól szellőzött istállókon ke-

resztül sétálni, amelyekben jól táplált fényesszőrű lovak állanak. Azonban a laktanyaudvar másik oldalán a vidám bajtársi otthonok barátságos, kényelmes szobái köszöntenek felénk, amelyekben a legénység kemény szolgálata után jól érzi magát. A kiképzés nehéz és sokoldalú céljait csak úgy érhetjük el, ha sikerül minden egyes katonát készséges közreműködésre nevelni. Az altisztikart az előjáró nevelje minden téren, de különösen a lovaglás tanítása terén tevékeny és megértő segítőtárssá; de a tiszt soha se engedje ki a gyeplőt a kezéből; ő a tanár, a vezető és mintakép; maradjon is az.

Külön probléma a nagyobb lovastestek összetételének kérdése. Arra gondoltak némelyek, hogy a segédfejvernemekkel megerősített dandár legyen az alap s több ilyen dandár összetételéből lovashadosztály és hadtest alakuljon. Én azt hiszem, hogy a megerősített dandár harciereje túl kicsi ahhoz, hogy a lovasságra váró legtöbb feladatot megoldhassa, tehát jobb lenne, ha olyan alakulatot vennénk alapul, amelynek a szóbanforgó feladatok megoldására magában véve is elegendő ütőereje van. Kívánatos továbbá, hogy ez a harcegység egyszersem önálló békebeli alakulat is legyen, amint azt a gyalogságnál is látjuk. így a lovashadosztályhoz jutunk, amely 3 dandárra és mondjuk dandáronkint 2—2 ezredre tagozódik. A hármas tagozás megfelel annak a kívánságnak, hogy a lovashadosztály, amennyire lehet, hajlítható legyen, míg a 2 ezredből álló megerősített dandár képes lesz

arra, hogy a hadosztály keretén belül reá háruló legtöbb feladatot megoldja. Az ezredek száma nem olyan nagy, hogy azok kiképzése és felügyelete a hadosztályparancsnok erejét meghaladná. Adjuk meg az ezredeknek a szervezetszerűleg hozzájuk tartozó nehéz fegyvereket, a hadosztályoknak a három könnyű tábori üteget, a műszaki és a híradó csapatot, akkor a vonat hozzászámításával megkapjuk az alapformát. A lovashadosztálynak békében is ilyennek kellene lennie. Ez azonban a hadosztályok legtöbb háborús feladatához nem elegendő. A hadosztálynak a szükséges erősítéseket esetről-esetre, a rárótt feladathoz képest kell megadni. Ezek a feladatok annyira különbözők és olyan sokfélék lehetnek, hogy a gyalogság, tüzérség, műszaki, repülőcsapat, valamint a vonaterősítések beosztását esetről-esetre, a körülményeknek megfelelően kell meghatározni. Hibáztatnám ha a lovashadosztályt a most tárgyalt méreten túl növelnénk. Ez csekély szellemi mozgékonyásra mutatna és az lehetne a következménye, hogy a normális lovashadosztályt a reábízott feladat megoldására elégtelenül, vagy hamisan szerveznék meg.

Ebből a gondolatból most az következik, hogy röviden vázoljuk azokat a legfontosabb feladatokat, amelyek a lovasságra hárulhatnak, hogy vizsgálat tárgyává tehesük, vajjon kiképzése helyes úton haladt-e?

A háború kezdetén a kész alakulatokkal rendelkező és mozgósított kiegészítésre nem szoruló lovasság, a felvonulást fedezi és a határt védi. Ezt

a feladatot vagy védő vagy támadó szellemben oldhatja meg. Védő magatartás esetén széles, gyéren megszállt, híradó hálózattal jól ellátott arcvonalak keletkeznek, természetes, vagy mesterséges akadályokra, pl. árasztásokra támaszkodva, erős, mozgékony tartalékok visszatartásával. A távoli felderítést, az ellenség felvonulásának megállapítását a repülők veszik át. A lovashadosztályt az ilyen feladat megoldásánál gyalogság (határvédő alakulatok) beosztásával kell megerősíteni.

Ha a feladatot támadással kell megoldani, hogy a felvonulást előretolt csapatokkal biztosítsuk, akkor az ellenség határvédelmét át kell törni. Ez megköveteli az erők együtttartását és ha lehet rajtaütésszerű latbavetésüket; továbbá a hadosztály harcerejének elsősorban tüzérséggel való erősítését és a gyalogságnak az elfoglalt állások oltalmazása céljából való utánaküldését. Ha sikerül utat törni, akkor a légi távoli felderítés kiegészítéséül megkezdődik a földi felderítés. Itt a lovasságra hárul a feladat, hogy a lakosok vallomása alapján híreket gyűjtsön, foglyokat ejtsen, távbeszélővonalakat kihallgasson és az ellenség összeköttetéseit zavarja.

A háború nagyobb és önálló lovas vállalkozásokkal is kezdődhetik, ha az erre kijelölt alakulatok hadműveletre készek, mielőtt a hadseregek zöme megkezdhetné tevékenységét. Az ilyen vállalkozások célja az ellenség mozgósításának és felvonulásának harccal, vagy rombolással való alapos megzavarása lehet. De katonai politikai célokat is szol-

gálhatnak! Ilyen vállalkozásoknál a lovashadosztály tetemes és a feladat mivoltához mért erősítésre szorul. Ezzel azonban a mozgékonyásnak csökkennie nem szabad, mert éppen ebben rejlik az ilyen vállalkozás ereje.

Ilyen messzenyúló feladatok esetén a lovasságot a gyalogságnak kell támogatnia, mert különben tüzerje gyorsan csökkenne. Elhelyezése és összeköttetései védelme végett állandó erőre van szüksége, amelyeket a lovasságtól nem lehet elvenni, mert ezzel túlságosan gyöngülne. A gyalogsági támogatást motorizálással kell gyorsítani és ezt a mozgékonyasgot fenn is kell tartani, mert egyébként az erősítés tehertétellé válik. A hadosztály változó harcadataihoz mozgékony és egyszerű határos tüzeréség kell. Itt elsősorban a nehéz ágyútűz tehet jó szolgálatot. Ez a harcot nagy távolságról kezdheti és így az ellenséget ellenrendszabályokra kényszeríti, amelyek azonban csak akkor lesznek hatásosak, amikor a mozgékony támadó — tüzeréségnek oltalma alatt — a fölényes védő elől már kitért. Fontos célok, mint pl. vasúti gócpontok ellen a messzelövő tüzeréség előre vitele gyakran öncél is lehet, amely esetben a többi fegyvernemek a tüzeréséget fedezik. A kitűzött cél érdekében gyakran kívánatos lehet az egész harcerő határozott és gyors harcbavetése és a harc végig küzdése is. Világos, hogy az ily messzeható és a kezdetbeli alaptól messze távolodó vállalkozásoknál a híradó összeköttetés, főként a rádióösszeköttetés fontos szerepet játszik. Különösen fontos a repülők-

kel való helyes együttműködés, amelyeknek erre alkalmas alakulatait a lovashadosztály alá kell rendelni. A repülők szolgáltatja hírek szabad kezét és biztonságot adnak a lovasságnak, hadműveleti céljainak megválasztásához. A kiindulási hellyel, a hazával, vagy a saját hadseregünkkel való szoros összeköttetés, hamarosan, gyakran már az első vagy második napon megszakad. Ebből az következik, hogy az erőpótlás minden kérdésében nagyfokú önállósításra kell törekedni, tehát bőségesen el kell a lovastestet látni mozgékony vonatokkal, a lövészer, a zab és az üzemanyagok pótlására. Hogy ez az anyagi ellátás milyen mértékű legyen, az csak a feladat kijelölése alkalmával állapítható meg. A kaptafára szabott vonatellátás azzal a nagy hátránnyal jár, hogy a legtöbb esetben célszerűtlen; az éppen legszükségesebb anyagok hiányzanak, s a csapat helyettük sok feleslegeset hurcol magával. A kellő mennyiségű tüzérlövészer előrevitele a pótlás legnehezebb feladata s hiánya a vállalkozást nem kívánt korlátok közé is szoríthatja. Itt esetleg repülőn való szállítással lehet a bajon segíteni. Zabot és üzemanyagot lehet ugyan, de ritkán elegendő mennyiségben, a hadműveleti területen harácsolni. Ha az összeköttetés az indulás helyével teljesen megszakadt, új pótlási alap megteremtésére is kell gondolni. Az indulás helye és az előreküldött lovasság között pedig a pótlás érdekében, összeköttetést kell keresni és fenntartani. Az ilyen vállalkozások alkalmával a vonatrészek megfelelően legyenek felfegyverezve. Nem elég, ha csak a hajtó

és kísérő személyzet van karabéllyal és könnyű géppuskával ellátva, hanem ezenkívül zárt, fegyverfogható fedező csapatokat is kell a vonatokhoz beosztani, amelyeknek szállítása éppen olyan közlekedési eszközökön történjék, mint aminőkből az a vonat áll, amelyhez be vannak osztva.

A lovasságnak fentebb röviden vázolt tevékenysége nem csak a háború elején, hanem annak további folyamán, a hadszíntérnek a döntő harcok körén kívüleső részein is előfordulhat.

A hadsereggel közvetlen összeköttetésben levő lovashadosztályok legelső feladata a repülőfelderítés kiegészítése és sűrítése. Lovasságunk erre a szolgálatra olyan alaposan van iskolázva, hogy erről több mondanivaló alig akad. Csupán arra mutatok rá, hogy a szembenálló hadseregarcvonalak egymáshoz közeledése esetén, a közöttük lévő lovastesteket idejekorán el kell onnan távolítani.

A harcnak ebben a szakában a lovashadosztályok tevékenységében szünet állhat be. Erre a pihenőre a harcképesség helyreállítása céljából sürgős szüksége van, a megerőltető vállalkozások és felderítő feladatok végrehajtása után visszatérő hadosztálynak. Az eddigi feladataihoz hozzá beosztott erőket el kell tőle venni és más helyütt alkalmazni. A hadosztály vagy az arcvonal mögé vonul vissza, vagy a szabad szárnyra húzódik, ahol anélkül, hogy szükséges nyugalmában megzavaró, a szárny fedezését, vagy a biztosító felderítést veheti át.

A közeledő döntés idején a lovasság javunkra változtatja meg az erőviszonyokat azzal, hogy az arcvonaltól elvonja és magára tereli az ellenséges erőt. Ha sikerül neki az előnyomuló ellenséget oldalba kapni, akkor ennek a műveletnek többszöri ismétlése útján, az ellenség számottevő erőit védekezésre és biztosításra kényszerítheti és magára terelheti. Különösen akkor, ha az ellenfél — lovasság hiányában — gyalogságát kénytelen harcban vinni. Már pedig az utóbbinál mind az idő-, mind az erő veszteség súlyosan esik a latba. Ebből az is kitűnik, hogy mennyire kívánatos, hogy előnyomulásunkat nyílt szárnyunk felől lovasság fedje és kísérje. Az ilyen oldalozó vállalkozásoknál a lovasságnak, a hozzá beosztott gyalogságból kevesebb haszna van, inkább messzelövő tüzérség beosztása célszerű tehát. Ez a feladat felelne meg igazában a lovasság természetének, mert itt érvényesülhetnek legjobban harcmodorának jellegzetes vonásai, nevezetesen a kedvező támadó terület gyors elérése, az erők meglepő harcbavetése, gyors eltűnés az elért siker után és ismételt felbukkanás újbóli alkalmazás végett.

A csata eldöntésénél a lovasság onnan igyekszik közreműködni, ahova mozgékony-ságával könnyen eljuthat s ahonnan az ellenséget különösen érzékeny oldalán sebezheti; ez az ellenség szárnya, esetleg a háta. Itt mindenekelőtt» a messze lemaradt ellenséges tüzérség, a felsőbb parancsnokságok és híradó központok a lovas támadás legkívánatosabb céljai. Az ilyen helyzet-

ben az a fontos, hogy a lovasság a felsőbb vezetéssel szoros összeköttetésben legyen, mert csakis így lehet a döntésbe avatkozni. A döntő tényezők ilyenkor is a mozgékonyosság és a nagy tüzer tűzhatás. A harcokosi osztagokkal való összeköttetés előnyös lehet.

A lovasságnak csak a döntés megtörténte után van, ismét nagyobb szabadsága s ilyenkor az üldözés állítja újabb feladatok elé. Sikerét a megfontolt vezetésnek, saját mozgékonyosságának és tűzerejének fogja köszönhetni.

Ezzel a lovasság alkalmazását tárgyaló példákat fel is soroltam. Céлом az volt, hogy bebizonyítsam, hogy a korszerűen kiképzett, felszerelt és vezetett lovasság napjai egyáltalán nincsenek megszámlálva s ennél fogva törhetetlen bizalommal tekinthet a jövő felé.

A vezérkar főnöke

Itt csupán a vezérkar főnökének — mint a hadvezér háborúbeli segítőtársának — tevékenységéről és állásáról lesz szó.

A fejtegetések alapjául szolgáló személyes tapasztalataimat ebben foglalom össze: A háború elején egy porosz hadtest vezérkari főnöke voltam, később egy német és osztrák-magyar csapatokból alakult hadsereg, azután egy hasonló összetételű arcvonalrész, majd egy másutt működő német, osztrák-magyar és bolgár csapatokból álló arcvonalrész vezérkari főnöke lettem. Ezekután egy osztrák-magyar hadsereg, majd egy osztrák-magyar arcvonalrész és végül a török haderők vezérkari főnökének teendőit láttam el. Dolgom volt a német, osztrák-magyar, bolgár és török főparancsnoksággal és mind a négy nemzet hadseregeivel, hadtesteivel, hadosztályaival és vezérkaruknak főnökével.

Ennyi tapasztalat ellenére is be kell vallanom, hogy csak nehezen tudom a vezérkar főnökének fogalmát egészen világosan meghatározni. Mégis szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy ennek a nagybefolyású katonának szerepét se túl ne becsüljük, se ne kissebítsük, annál is inkább, mert hatásköréről sokszor egészen homályos felfogás uralkodik. Nem akarom élményeimet leírni, hanem következtetni szeretnék belőlük.

A „vezérkar főnöke“ fogalomnak rövid és világos meghatározásánál zavarban vagyok, de egy kis visszaemlékezés segítségemre jön. Egy a fő-

hadiszálláson tartózkodó amateur látogató megkérdezte egy alkalommal szállásmesteremet, a sokat emlegetett, félreismert, szerencsétlen és mégis kiváló Hentsch ezredest, hogy „tulajdonképpen mi is az a szállásmester?” Hentsch szárazon és csípősen azt válaszolta, hogy: „A szállásmester mindazokat az ügyeket intézi, amelyeket a vezérkari főnök nem tud, vagy nem akar elvégezni.” Ha most a szállásmester helyébe a vezérkar főnökét és ennek helyébe a hadvezért tesszük, akkor a kérdéshez valamivel közelebb jutunk, bár magvához még korántse férköztünk. Sokkal mélyebben kell szánatnunk és módszeresebben kell kutatnunk, hogy teljesen világosan láthassunk.

A vezérkar főnöke, mai nézeteink szerint egy, a hadvezér mellé beosztott tanácsadó és segítőtárs, aki a hadvezér tetteiért maga is teljes mértékben felelős.

A régebbi időkben nem mindig voltak ilyen vezérkari főnökök. Talán Odysseus tölthetett be a görög hadseregben ilyenforma tisztet, de Nagy Sándor, Hannibal, Cäsar, vagy a későbbi idők nagy vezetőinek vezérkari főnökeiről a történelem lapjai mit sem tartottak feljegyzésre méltónak és a dicsőséget sem Marlborough, sem Jenő herceg nem osztotta meg segítőtársával, Gusztáv Adolfnak és XII. Károlynak még nincs szüksége legfelsőbb hadvezetésre, amely mellé, alá, vagy fölé lenne rendelve s Nagy Frigyes a rossbachi udvarház tetejéről, vagy Leuthennél lóhátról, irányítja ezredeit az ütközetben. Kétségtelen, hogy se náluk, se a többi szám-

tálán győzelmes hadvezérnél nem támadt az elhatározás mindig saját szellemük szikrájaként; nem úgy pattant ki, mint Pallas Jupiter fejéből. Mint okos emberek, bizonyára meghallgatták más tapasztalt katonák tanácsát is és a végrehajtás részleteit segédközegeikre bízta. Azt azonban, hogy valami számottevő egyéniség állott volna mellettük, a hadtörténelem nem említi, vagy pedig akasztó névtelenségbe burkolja a tanácsadó nevét. A vezérkar „kitűzte a tábort, sáncot hányatott, felderítette a terepet, kihallgatta az átszökött katonákat, szabályozta a kenyér és liszt pótlását“; mindezek fontos és szükséges dolgok voltak, de a hadműveleteket a hadvezér maga intézte. Napóleonnak soha se volt vezérkari főnöke. Berthier nem volt több, mint a nagy férfiú irodafőnöke. Ellenfelei közül Wellington vezéri nagyságát mindenki osztatlanul elismeri és Schwarzenberg herceg bizonyára nagyszámú vezérkarából a történelem egyetlen nevet sem jegyez fel. Első ízben a porosz hadseregben, Blücher és Gneisenau mintaszerű együttműködésében nyilvánul meg a vezér és vezérkari főnöke között fennálló kapcsolat.

Az 1815-re következő hosszú európai békeidőszakban a vezérkar csak igen lassan és különböző formák között fejlődött. Így 1908-ban azt mondta nekem Lord Kitchener: „Nekünk Angliában, az Önök fogalmai szerint szervezett vezérkarunk egyáltalán nincsen. Most azon dolgozom, hogy az angol-indiai hadsereg számára, az Önök mintájára, ilyen vezérkart teremtsék.“ De a vezérkar fejlődése még

nálunk Poroszországban, az alapos és módszeres katonai szervezőmunka mintaszerű országában is csak lépésről-lépésre és sokszoros ellenállás leküzdése után fejlődhetett. Tudjuk, hogy milyen nehezen tudott a német hadsereg vezérkari főnökének, az idősebb Moltkénak tekintélye, a hadseregparancsnokokkal szemben érvényesülni mindaddig, amíg személyének súlya, sikerei és a legfelsőbb hadúr bizalma az őt megillető befolyást nem biztosította neki. Igen nagy katonai, de még inkább általános emberi érdekű léimé, ha valaki megírná a vezérkar történelmét, amely — anyagát az összes levéltárakból merítve — annak fejlődését kezdetétől napjainkig felölelné. Ez a csendes és szakszerű munka története lenne, de beszélne fennhéjázásról és büszke elhatározásról, hiúságról és irigységről, a lángész és a bürokrácia harcáról, a győzelmek és vereségek legmélyebb okairól, valamint az összes emberi gyengeségekről is. Sok dicsfényt homályosítana el és bizonyára sok tragikumot is tartalmazna. Ezt a történelmet soha se írják meg és jobb is, ha nem készül el. A vezérkari tisztnek nincs neve.

A vezérkar és ezzel együtt a vezérkari főnök hatásköre a különböző hadseregekben természetesen különbözőképpen fejlődött. Az ismereteim hézagosak ahhoz, hogy a vezérkari főnöknek a hadműveletekre való befolyását, ezt az igen súlyos témát, világháborúbeli ellenségeinkre vonatkoztatva is megvilágíthassam. Osztrák-magyar szövetségeseinknél a vezérkar tevékenysége és ezzel a vezérkar főnökének hatásköre is, sematikus szük-

határok közé volt szorítva, — az ügy nagy kárára — mert a Conrad iskolájából származó vezérkar, katonai érték dolgában a tábornoki kart messze túlszárnyalta. Bulgáriában, érthető okokból, még nem volt olyan értelemben iskolázott és szervezett vezérkar, mint nálunk. Ehelyett volt ott a vezetők között néhány tapasztalt, erélyes egyéniség, akik még a részletekbe sem szívesen engedték segédközegeiket beleszólni. így azután ott a vezérkari főnökökről nem sok szó esett. Közös munkásságunk kezdetén, a legfelsőbb helyen, a kiváló Jekow tábornok fővezér mellett, volt egy kevésbé áttekinthető hatáskörrel felruházott s ennél fogva nagyon nehéz helyzetben levő vezérkari főnök. De ennek hirtelen halála a felmerült nehézségeknek véget vetett. Nem hagyhatom itt szó nélkül, hogy a bolgár fővezérséggel és a bolgár törzsekkel való együttműködésem, nem kevésbé a feltűnően okos legfőbb bolgár hadúrhoz való viszonyom, főnöki időm legkielégítőbb emlékeihez tartozik.

Törökországban a német vezérkari főnöknek a török fővezérhez való viszonya megfelelően volt rendezve, amint ez mind az én tapasztalataimból, mind elődömnök, Enver Pasa fővezérhez való viszonyából kitűnik.

Éppen úgy, ahogy a vezérkari főnök állása és hatásköre különböző időben és különböző helyen más és másképpen fejlődött, mindaddig, amíg a mai fejlettség fokát elérte, éppen úgy más és más a hatásköre a különböző fokú parancsnokságoknál. A legfőbb hadvezér és a hadosztályparancsnokság

vezérkari főnökének hatásköre között a katonai hanglétra egész skálája van, amely a legfőbb hadvezetéstől a csapatnak harcbavetéséig terjed. Az alapelv azonban mindig változatlan, teljesen függetlenül attól, hogy a vezérkari főnök neve olyan parancs alatt szerepel-e, amely azzal kezdődik, hogy „Öfelsége legmagasabb parancsa értelmében .. vagy pedig olyan parancs végén, amely a harcvonalat 500 méterrel hátrább húzza.

Mindig csak arról van szó, hogy: ki parancsol? ki parancsolhat? kinek szabad parancsolnia? Végeredményében minden parancsoló hatalom Istentől és saját erőnkéből fakad. De ne beszéljünk teológiai, hanem katonai nyelven s akkor megértjük, hogy minden parancsoló jog „dei gratia“, tehát valami természetfölötti fölé- és alárendeltségből ered s független attól, hogy a megnyilatkozás formája monarchikus vagy demokratikus eredetű-e? Parancsolásra — legalább is a katonai életben — csak egy személy, a vezér hivatott. Méltó és rátermett-e erre a hivatalra? Ez az a kérdés, amelynek mérlegelése megeremtette a vezérkari főnök állását. Annak a királynak, aki csak azért az, mert hadvezér is, vagy annak, akit Sámuel kent szentelt olajával hadvezérré, nincs szüksége vezérkari főnökre. Voltak királyok, akik elküldték tábornokaikat, hogy csatát nyerjenek és országot szerezzenek. És így cselekedtek jól kormányzott államok is, mint Karthágó, Róma, egészen a mai Franciaországig és Angliáig. Ha azonban a történelemben és a hagyományban gyökerező, vagy a politikai szükségből fakadó fel-

fogás a koronás főt a hadsereg élére hívta, vagy ha monarchikus érdekből helyébe az uralkodóház valamely tagját és a seregek élére az uralkodó család tagjait tették, akkor önként következett, hogy a születésüknél fogva hadvezért szerepre hivatottak mellé erős támaszt kellett állítani. Ez a magyarázata annak, hogy a hercegi hadvezérek oldalán kiváló személyek tűnnek fel s így szükségtelen a fejlődés bizonyítása végett a legújabb háborúkból vett példákra hivatkozni. A lemondásokban gazdag katonai vezetés történelmének külön dicsőséges lapjaira való az, hogy a születésüknél fogva hivatott hadvezérek a velük szemben tudásuknál fogva fölényben levő tanácsadójuk szavának alárendelték magukat.

A probléma megoldásához immár közeledünk, mert a döntő a vezérnek a vezérkari főnökhöz való viszonya. Ki parancsol? kérdezzük újból s a válasz ez: „Egy valaki.“ Ebből adódik az a tilalom, amelyet Nagy Frigyes annyiszor ismételt tábornokainak, hogy ne üljenek haditanácsot. A király szerint mindig a nyúlszívűek kerekednek felül a haditanácsban, még ha van ott egynéhány felelőtlen „draufganger“ is; mert minden „tanácsiban csökken az egyes tagok személyes felelősségérzete a határozat meghozásánál. Ebből az következik, hogy a vezető felelős, ő maga parancsol és hogy csak egy embernek a tanácsát, a mellé adott vezérkari főnökét, hallgassa meg. Négyszemközt történjék az elhatározás és ha az két férfiú tanácskozása alapján jött is létre, mégis csak „egy“ elhatározás marad.

Ők ezt Retten határozták és mindketten egyek. Még ha a véleményük eltérő volt is, akkor ennek a szerencsés katonai házaséletnek estéjén a felek már maguk se tudják, hogy ki engedett a magáéból. A külvilág és a hadtörténelem ebből a házi civakodásból mit sem tud meg. A két személy ilyenén való egybeolvadásán épül fel a parancsolás biztonsága. Teljesen mindegy, hogy a parancs végén a vezető neve olvasható-e, avagy, a mi régi szokásunkhoz híven, a parancsnok rendeletére a vezérkari főnök írja azt alá. A vezető mindig a vezérkari főnök útján parancsol és így parancsai előtt az idősebb alparancsnokoknak is vonakodás nélkül meg kell hajolniok, mert ő mindig csak a vezető nevében parancsolhat. A vezérkari főnök parancsai ellen nem lehet a vezetőnél óvást tenni, mert ez el nem tűrhető ellenmondás lenne. Hogy a vezérkari főnök a parancsnok tudta nélkül mit rendelhet el, az olyan kérdés, amely csakis kettejükre tartozik, amit tehát nem bírálhatnak el a rajtuk kívülállók. Ha a vezérkari főnök parancsol, akkor tudnia kell, hogy parancsnoka szellemében cselekszik s ez utóbbinak bizonyosnak kell lennie abban, hogy a vezérkari főnök csakis parancsnoka szellemében intézkedik. A két személy közötti viszony tehát tisztán a bizalomra épül fel s ha ez hiányzik, akkor jobb az összeköttetést azonnal megszakítani. Ezt a viszonyt nem lehet szabályokba foglalni, mert a helyzet és a személyek szerint változni fog és változnia is kell. A személyek helyes összeválogatása tehát a siker szempontjából döntő jelentőségű. Meglehet, hogy a ve-

zető kiváló képességeit a helyesen választott vezérkari főnök fejleszti ki teljesen s gyengéit is ő egyenlíti ki. Az erősebb egyéniség akarata — kifelé észre nem vehető módon — legtöbbször érvényesül, de néha meg is őrlődik az eredménytelen, csendes harcban. Ha a vezérkari főnök és a vezető közötti helyes szereposztást kutatjuk, akkor azt találjuk, hogy a kifelé való érvényesülés — tehát a csapatra való közvetlen befolyás — minél alsóbbfokú a vezetés, annál fokozottabb mértékben a vezető joga. A csapattal szemben csak annak a vezetőnek személye juthat előtérbe, akit tisztelnek és akiért lelkesednek; de a vezérkari főnök is kiérdemelheti a csapat háláját és bizalmát. Másrészt azonban a vezető is tanulja meg, hogy arról, amit nem kell tudnia és elrendelnie, ne is tudjon semmit és ne is avatkozzék bele. A fáradságos hétköznapi munkát tehát engedje át a vezérkari főnöknek, hogy a nagy elhatározások idejére frissességét és szabadságát megőrizhesse. Ez ismét a katonai életben olyan nagyfontosságú kérdéshez, a felelősség kérdéséhez visz.

A felelősséget kifelé, valamint a formai felelősséget felfelé és lefelé a vezető viseli. A siker dicsősége is az övé és semmi se sértheti jobban, mint ha bármely okból is nem őt, hanem vezérkari főnökét teszik a kudarcért felelőssé. A vezérkari főnök a lelkiismereti felelősséget teljes mértékben megosztja a vezetővel. Ettől őt semmiféle olyan feljegyzés nem mentesítheti, amely arról tanúskodik, hogy a vezetővel nem volt egy véleményen. Az ő hatáskörébe vágó fontosabb kérdésekben akaratával el-

lenkező parancsok nem adhatók ki. Végeredményben a vezető akaratának kell érvényesülnie, ha tehát a vezérkari főnök nem tudja a maga felfogását diadalra vinni, akkor mondjon le állásáról és engedje azt át olyan valakinek, aki jobban megfér a vezetővel. Valami nézetkülönbséget kölcsönös megértéssel még ki lehet küszöbölni, de ha valamely nagyfontosságú kérdésben van áthidalhatatlan ellentét a vezető és vezérkari főnöke között, az csak árt az ügynek, mert a bizalomra alapított további együttműködést nehezíti meg.

Az elmondottakban megkíséreltem a vezető és vezérkari főnöke között elgondolható eszményi viszonyt vázolni anélkül, hogy elhallgattam volna az ilyen esetben mindig felmerülhető nehézségeket. Igen előnyös, ha a békebeli közös munka, ismeretség, vagy barátság belső köteléket és bizalmat teremt, de veszélyes, ha ez a viszony jellembeli hasonlóságra, talán egyforma gyengeségre van alapozva, vagy ha az egyik személy teljesen a másik igézete alatt áll, aki esetleg erősebb ugyan, de nem jobb nálánál. Épp így nem kívánatos az se, ha ellentétes jellemeik kerülnek össze, ellenben az eltérő vérmérséklet jó keveréket adhat.

Ha ezeket a csak nagy belátással vagy szerencsés véletlen folytán kiküszöbölhető nehézségeket mellőzzük, akkor azt mondhatjuk, hogy a parancsnok és vezérkari főnöke között fennálló viszony csak akkor alakulhat kedvezően, ha a két egyén katonai tudása és gondolkodása egyforma kiképzésből és nevelésből fakad. A tudást nem lehet kiegyenlíteni.

De még ezen a téren is hiányozhatik a megértés, ha a vezető és vezérkari főnöke között túlnagy a kor-különbség és ezzel együtt a katonai iskolázottság foka is különböző. A gondolkodás és iskolázottság ilyen egyöntetűsége az utolsó háborúban talán hiányzott. Lehet, hogy akkor, amikor a vezérkar kiképzése érdekében sok történt, a vezetők továbbképzéséről nem gondoskodtak eléggé. A tábornokok nem járták mindannyian végig a Moltke—Schlieffen szellem szigorú iskoláját, amely a vezérkar gyengébb tagjainak is adott valamit a hadművészet géniuszából útravalóul és így a vezetők, tudásuk gyengébb voltát érezve, meghajoltak fiatalabb segítőtársaik befolyása előtt.

Ennek a leghatásosabb orvossága az, ha kivétel nélkül az idősebbeket is a lehetőség határáig a leggondosabban továbbképezzük. Csakis így szerezhetnek jogot arra, hogy állásukban megmaradjanak. Ilyenformán a szerencsés vezetés két nagy tényezőjét — a tapasztalatot és az ifjúságot — helyes arányban keverjük össze.

A fontosról

Fontos a tett. Ez három tényezőből fejlődik. Még pedig a gondolatokszülte elhatározásból, a végrehajtás előkészítéséből vagy parancsolásból, végül magából a végrehajtásból. A tett mindhárom fázisát az akarat irányítja. Az akarat a jellem szülötte. Ez tehát a cselekvőnek fontosabb, mint a szellem. Az akaratnélküli szellem értéktelen, a szellemnélküli akarat veszélyes.

Megkísérlem most a tettnek összetevőiből való fejlődését mindhárom stádiumban vázolni. így nem lesz nehéz a például választott cselekvő hadvezért más cselekvésre hivatottakkal összehasonlítani.

A cselekvőnek, akit itt hadvezérnek nevezünk, feltétlenül képzettségre és tudásra van szüksége, hogy a rábízott feladatot megoldhassa. Előnyös, de nem okvetlenül szükséges, hogy hivatásszerű tanulmányai alapján életének nagy pillanatára, a tetre előkészüljön, ha ideje engedi. A tanulmányok útján megszerzett tudás értékét azonban nem szabad túlbecsülni. A cselekvő valamely nagy elhatározás előtt nem lapozhatja át gondolatban szakmájának egész lexikonét, hogy emlékezetébe idézze, vajjon a hadvezérek Nagy Sándortól Ziethenig hasonló esetben miként cselekedtek volna. A tudománynak — így a hadtörténelem tanulmányozásából eredőnek is — csak akkor van élő, praktikus értéke, ha azt szellemileg feldolgoztuk és ha a részletek tömegéből a maradandót és a fontosat kiválasztva, szel-

lemi kincseink közé olvasztjuk azt. De ezzel a képességgel nincs mindenki megáldva. Egy már elhalt, általánosan nagyrabecsült és tisztelt, nagytudományú tábornokunk, ha valami katonai helyzetről kellett nyilatkoznia, így szokta fejtegetéseit kezdeni: „Ebben a helyzetben Nagy Frigyes azt mondaná . . . s itt következett valamely rendszerint igen találó idézet. De a legjobb idézet, vagy a gondolatban állandóan készen álló párhuzam sem segíti át a cselekvőt az elhatározás nehézségein.

A katonai földrajz, amelyre a katonai életben, különösen régebben nagy súlyt vetettek, a pozitív tudományok közé tartozik. A porosz vezérkar legidősebb tisztjeit egykor így címezték: „egy hadszíntér főnöke“. Még sokan emlékeznek rémülettel vissza az úgynevezett katona-földrajzi leírásokra és azoknak az összes lehető hadszínterekre vonatkozó, végtelen szorgalommal összehordott adataira. Amidőn 1914 augusztusában nagy lassan a határra átáztunk, a hadtestparancsnok az első reggelen összegyűjtötte szalonkocsijában a hadtestparancsnokság összes tisztjeit, hogy Belgium katona-földrajzi leírását felolvassa, a reánkvaró feladatra előkészítsen minket. Rövid idő múltán én, a vezérkari főnök, hűséges első munkatársammal, Wetzell őrnaggyal együtt mély álomba merültem. Megbocsátható volt, a mozgósítás nehéz munkájában eltöltött napok és álmatlan éjszakák után. És íme, mégis megtaláltunk Páris kapuinak közelébe és később szerbiai és palesztinai tevékenységemre se voltam ebben az irányban különösebben felkészülve. Ezzel nem

akarok a katonai földrajz tanítása ellen szavazni, mert ez is emeli minden ember, így tehát a cselekvésre hívatottak szellemi színvonalát is.

A gyakorlati iskolázás ellen még kevésbé akarok szót emelni, mint az elméleti ellen. Aki mester akar lenni, annak át kell esnie az inas- és segédiskolán és ezen a téren csakis geniális képesség pótolhatja a hiányokat. A művésznak — és minden cselekvő az — ismernie kell azt az anyagot, amellyel, amelyben és amely ellen dolgozik, mielőtt munkához lát. Lionardo vázlatkönyve és Frigyes király manővertervei között van némi rokonság. A lángész munkaközben! A legnehezebb, legmakacsabb és leghálásabb, leghűségesebb és legárulóbb anyag az ember. A hadvezér, épp úgy, mint minden uralkodó, ezzel az anyaggal dolgozik. Az ifjú katonai irodalom nemrégén a „Psychologos hadvezért“ fedezte fel. A káka élő növény és ezek a kákaigazságok időnkint újból kivirágzanak. Mintha igazi uralkodó- vagy hadvezető-művészet lélektan nélkül valaha is elgondolható lett volna! Ez az uralkodóművészet legnehezebb oldala és a hadvezér tulajdonságai között a legfontosabb s talán a legritkább. A lélektan a tömeg és az egyén megítélésében megnyilvánuló kihatása sikert hozhat, de a legnagyobb tévedéseknek és csalódásoknak is oka lehet. A lélektan nem szabad csupán annak a nézőpontjából megítélni, aki azt képzei, hogy rosszul bántak vele. A vezetőképeseknek az a próbaköve, hogy hogyan tud a tömegre hatni, de a tömegnek nincs joga a bírálatra.

Ilyen módon felvértezve lásson a férfiú feladathoz. Azt, amit ehhez bensőjében magával hoz, se szabályokba foglalni, se leírni nem lehet, noha a tettnek ez a legfontosabb kelléke. A lángész nem egyéb, mint jellem.

A feladatból alkotja meg a cselekvő a célt, amelyet elérni óhajt. Mellékes, hogy a feladatot ő maga tűzte-e ki maga elé, — mert ki volt valaha ebben teljesen szabad! — avagy a körülmények és a felsőbb parancsok jelölték ki neki. Cselekvésének célját tűzze mindenkor messzebbre annál, amit bensőjében elérhetőnek vél. így a szerencsének is enged némi teret, de bölcs mérséklet és művészi érzék kell hozzá, hogy át ne hágja vele az okosságzsabta határt. Itt nyilvánul meg a bátor hadvezér és a szerencse játékos közötti finom különbség. A célkitűzést tetemesen befolyásolja saját erőnknek és eszközeinknek, valamint a várható ellenhatásnak gondos mérlegelése. A cél elérhetőségéről csak ezek alapján alkothat magának végleges véleményt. Ebből a sokoldalú mérlegelésből és — ne tagadjuk! — hangulatból alakul ki mind élesebben az elhatározás képe. Kétségek támadnak, hiszen annyi minden bizonytalan. A felelősség a tusakodó szellem előtt óriásira nő. Most közbeszól a géniusz döntő szava, az ököl az asztalra csap, az elhatározás megfogant és a parancsoló kilép azok körébe, akik akaratának végrehajtására várákznak.

Nem minden tett fogamzik ilyen szerencsés körülmények között és nem mindegyiknek születése ilyen egyszerű. A gyűlések, tanácskozások, bizott-

ságok, hadi- és más tanácsok, minél nagyobbak, annál veszedelmesebb ellenségei az erős elhatározásnak. Ezek legtöbbször aggodalmakból és apró felelősségekből tevődnek össze és a cselekvésre sürgető vezető alig tudja végigvárni a tanácskozás hosszúranyúló óráit. Emlékszem egy ilyen tanácskozásból valakire, aki egyáltalán minden tárgyhoz hozzászólt, de mindig ugyanazt szónokolta. A figyelni, hallgatni és hozzájárulni tudás ritka adomány, sokkal ritkább, mint a beszélőképesség maga, amely a legveszedelmesebb akkor, ha a szónok nem tud megállni, akár csak az, aki kerékpározni tanul.

Azt az anyagot, amellyel a cselekvésre hívatott alátámasztja elhatározását, segítőtársai hordják össze. Részletkérdésekben meghallgatja szakképzett és tapasztalt férfiak véleményét és talán bizalmasainak egyike végső elhatározásának határáig követi őt. Az igazi vezető ismertetőjele azonban az, hogy a tanácsot meghallgatja, értékesíti, sőt talán követi is, anélkül, hogy cselekvő szabadságát elveszítené.

Most már parancsolni kell, hogy az elhatározás alakot öltjön. A tett ilyen stádiumában nyilvánul meg a cselekvő akarat a legerősebben, mert eddig csak benső ellentállást kellett leküzdenie s az elhatározás csupán énjének egyik része volt. De mihelyt formába önti, máris külső ellenállásba ütközik. Az elhatározásból eredő akaratnak annál határozottabb és világosabb formában kell most megnyilatkoznia. Nem hiába követelünk a katonai élet-

ben különleges parancsnylvet. Ennek a parancsoló akaratát olyan világosan kell kifejeznie, hogy még gyenge elmék se kételkedjenek, a makacskodók pedig meghajoljanak a vezető akarata előtt. A parancsodnak mindkét fajtával kell számolnia. Azokat az akadályokat, amelyeket mindkettő támaszthat és mindig is támaszt, szavának erejével és világosságával igyekezzék leküzdeni, vagy legalább is csökkenteni. Ha mások parancsolnak az ő nevében, akkor legyen bizonyos benne, hogy azok is az ő nyelvén beszélnek. Bármennyire megkönnyíti is a munkát és az érthetőséget a parancsolás általánosan használt formája, mégse veszítse el a nyelv azt a sajátos jellegzetességét, amely éppen csak annak az egy férfiúnak tulajdona. Minél magasabban áll a parancsoló, annál hosszabb az út, amely tőle az utolsó végrehajtó szervig visz és annál nagyobb a veszély, hogy az elhatározás veszít erejéből és hogy az akarat nem hatol át a test minden rostján. A hadvezér fontos kötelessége az, hogy akaratát olyan erővel szorítsa be mások véredényébe, hogy érverése a legkülső elágazásokban is lüktessen. Frigyes és Napóleon akarata legutolsó gránátosukban is tovább élt.

A parancsoló segítőtársai az elhatározás végrehajtásának nélkülözhetetlen továbbítói. Kiválasztásuk nehéz és sokszor a véletlentől függ; értékük vagy értéktelenségük gyakran már csak későn ismerhető fel. A közegekben való csalódás a vezető mindennapi sorsa, erős és gyenge oldaluk idejében való felismerése és a velük szemben nyilvánítható

bizalom fokának meghatározása, legfontosabb feladatainak egyike. A vezető a környezetéhez tartozó férfiakat — a törzset — ha már nem is szellemi erejével, de legalább akaratával annyira hassa át, hogy azok akár meggyőződésből, akár alázatból, vagy akár félelemből feltétlenül hajtsák végre parancsait. Ugyanezt kell követelni az alsó vezetők-től is, akik a maguk hatáskörében a hadvezér parancsának végrehajtásáról gondoskodnak. A hadvezér ezeknek annyit, de ne többet parancsoljon, mint amennyit akaratának végrehajtása megkíván, de a végrehajtásban ne kösse meg a kezüket, mert csakis ez biztosítja az egésznek szellemében való készséges közreműködést. Egy kis optimizmusra minden vezető rászorul.

A cselekvő vagy parancsoló azonban nem tett kötelezettségének eleget azzal, hogy határozott és a végrehajtást megparancsolta. Az utolsó pillanatig felelős akaratának megtestesüléseért és azért, hogy a végrehajtás az ő szellemében történjék. Hogy erről mi módon győződik meg, ez a kormányzó- és parancsoló-technika részleteibe vinne, ami most nem idevaló. Egy csata előestéjén meg akartam győződni arról, hogy parancsaink mindenüvé eljutottak-e és egy derék berlini, ama kérdésemre, hogy mi a teendője, röviden ezt válaszolta: „lek jreife an“. Megértett bennünket és ez a fontos.